

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Palvelukeskus Wäinölän ja Kotiväylä -palvelun esitteiden
käännökset suomenkieleltä suomalaiselle viittomakielelle**

Paula Sorsa

Viittomakielentulkin koulutusohjelma 240 op

05/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Paula Sorsa	Sivumäärä 42 ja 3 liitesivua
Työn nimi Palvelukeskus Wäinölän ja Kotiväylä -palvelun esitteiden käännökset suomenkieleltä suomalaiselle viittomakielelle	
Ohjaava(t) opettaja(t) Sirpa Lyytinen, Juha Manunen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Palvelukeskus Wäinölä, Kuurojen Palvelusäätiö, Pekka Vihanto	
Tiivistelmä <p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli kääntää suomenkieliset esitteet Palvelukeskus Wäinölästä ja Kotiväylä-palvelusta suomalaiselle viittomakielelle. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi kaksi viittomakielistä esitettä, jotka on tallennettu digitaaliseen muotoon erillisille DVD -levyille.</p> <p>Opinnäytetyön tilaaja oli Palvelukeskus Wäinölän, Kuurojen Palvelusäätiön. Tilaajan kanssa yhteistyössä tehty opinnäytetyö on toiminnallinen eli se sisältää sekä produktin että kirjallisen raportin.</p> <p>Produktiosuudessa käännettiin suomenkieliset esitteet suomalaiselle viittomakielelle ja tallennettiin ne erillisille DVD -levyille. Produktin avulla selvitettiin, miten erilaiset kielelliset ratkaisut vaikuttavat suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle tehtävän käännöksen laatuun sekä miten se, että valmis tuote on digitaaliseen muotoon tallennettu esite, vaikuttaa käännösratkaisuihin.</p> <p>Raportissa esitellään lyhyesti tilaaja ja valmiiden esitteiden funktio. Siinä käsitellään myös koko käännösprosessi vaiheittain ja vastataan tutkimuskysymyksiin. Raportin lopussa tarkastellaan valmiiden produktiosuudessa syntyneiden esitteiden kielellistä laatua ja siihen vaikuttaneita asioita sekä pohditaan tutkielman onnistumista. Tutkielman tuloksena voidaan todeta, että kääntäjä ja natiivit informantit ovat suuressa osassa käännettäessä tekstiä suomenkieleltä suomalaiselle viittomakielelle.</p>	
Asiasanat suomalainen viittomakieli, kääntäminen, digitaalisuuden vaikutus, toiminnallinen opinnäytetyö	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme of Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Paula Sorsa	Number of Pages 42 and 3 pages of appendixes
Title Translations from Finnish language to Finnish Sign Language of the brochures of the Service Center Wäinölä and Kotiväylä –service	
Supervisor(s) Sirpa Lyytinen, Juha Manunen	
Subscriber and/or Mentor The Service Foundation for the Deaf, Pekka Vihanto	
<p>Abstract</p> <p>The aim of this functional thesis was to translate Finnish brochures of the service center Wäinölä and Kotiväylä –service into Finnish sign language. As a result of this thesis those brochures were transformed into two different parts and those parts were converted into digital DVD –format.</p> <p>This thesis was made in cooperation with the Service Center Wäinölä which is part of the Service Foundation for the Deaf. Because this thesis is functional it includes the product and the written report.</p> <p>In the production part of this thesis Finnish language brochures were translated into Finnish sign language and stored then into separate DVD –discs. The production helped to figure out how different language oriented solutions affect on the quality of translation from Finnish language to Finnish sign language. It also clarified how solutions of translation were affected by the fact that the final product would be in digital format.</p> <p>The Service Center Wäinölä and its completed brochures function is presented in this report. The whole translation process is dealt in stages as are answers to the exploratory questions in this report. At the end of this report is a comparison between translation quality of the brochures and things that affected it. It also ponders the success of this thesis. Both the translator and native informants played a big part when language is translated from Finnish language to Finnish sign language. This thesis reached that conclusion too.</p>	
Keywords Finnish sign language, translation, effect of digitalization, functional thesis	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	6
3 PRODUKTIN LÄHTÖKOHDAT	9
3.1 Opinnäytetyön tilaaja	10
3.2 Käännettävät esitteet ja niiden funktio	10
3.3 Käännöksen kohdekieli	11
4 PRODUKTIN KÄÄNNÖS	14
4.1 Tekstianalyysi	14
4.2 Siirtovaihe	18
4.3 Muotoiluvaihe	22
5 KÄÄNNÖKSEN LAATU	24
5.1 Laatuun vaikuttavat asiat	25
5.2. Käännöksen laatu kielellisestä näkökulmasta	26
5.3 Käännöksen ekvivalenttisuus	28
5.4 Laadun varmistaminen	30
6 DIGITAALISUUS JA SEN VAIKUTUS KÄÄNNÖSRATKAISUISSA	32
6.1 Tekniikka ja visuaalisuus	32
6.2. Kuvaus ja editointi	34
6.3 Kaksi levyä	35
6.4 Digitaalisuuden vaikutus käännökseen	36
7 POHDINTA	37
7.1 Opinnäytetyön luotettavuus	38
7.2 Jatkotutkimusaiheet	39
LÄHTEET	41
LIITTEET	43

1 JOHDANTO

Tämä kirjallinen raportti on osa toiminnallista opinnäytetyötä, jonka aloitin keväällä 2010. Toiminnallinen opinnäytetyö sisältää kaksi osiota: toiminnallisen produktin ja kirjallisen raportin. Tämän opinnäytetyön produktissa käänsin kaksi suomenkielistä esitettä suomalaiselle viittomakielelle ja tallensin valmiit viittomakieliset esitteet digitaaliseen muotoon erillisille DVD -levyille. Kokonaisuudessaan opinnäytetyö valmistui huhtikuussa 2011.

Sekä alkuperäiset suomenkieliset esitteet Palvelukeskus Wäinölästä (liite 1) ja Kotiväylä -palvelusta (liite 2) löytyvät tämän raportin liitteistä. Lisäksi liitteissä on Kotiväylä -palvelun esitteeseen kuuluva luettelo Kuurojen Palvelusäätiön palvelukeskuksista (liite 3). Näiden lähtökielisten esitteiden lisäksi liitteinä ovat myös valmiit viittomakieliset esitteet erillisillä DVD -levyillään (liite 4 ja liite 5).

Produktin tavoitteiden pohjalta päädyin kahteen tutkimuskysymykseen, joihin hain vastauksia opinnäytetyön produktiosuudesta. Opinnäytetyön produktiosuuden tavoitteena oli selvittää, miten erilaiset kielelliset ratkaisut vaikuttavat suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle tehtävän käännöksen laatuun sekä miten se, että valmis tuote on digitaaliseen muotoon tallennettu esite, vaikuttaa käännösratkaisuihin.

Kirjallinen raportti jakautuu seitsemään lukuun. Heti johdannon jälkeen esittelen produktin etenemisen ja tutkimuskysymykset tarkemmin sekä lähtökohdat, joista produkti sai alkunsa. Tässä osiossa kerrotaan tarkemmin myös opinnäytetyön tilaajasta Palvelukeskus Wäinölästä, Kuurojen Palvelusäätiöstä. Raportin neljäs luku käsittelee koko käännösprosessia Ingon käännösteorian pohjalta. Olen käyttänyt käännöstyötä kuvatessani johonkin tiettyyn viittomaan Suomalaisen viittomakielen perussanakirjan käyttämiä artikkelin numeroita. Artikkelin numero on viittoman jälkeen sulkuviivojen sisällä. Luvuissa viisi ja kuusi vastaan tutkielman tutkimuskysymyksiin. Luvussa viisi tarkastelen valmiiden käännösten laatua kielellisestä näkökulmasta ja luvussa kuusi pohdin digitaalisuuden mahdollisia vaikutuksia käännöksiin. Raportti päättyy pohdintaan, jossa käsittelen

koko opinnäytetyön onnistumista ja luotettavuutta sekä esittelen jatkotutkimuskohteet.

2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön teon aloitin keväällä 2010. Lähdin liikkeelle miettimällä, millaisen työn tekeminen kiinnostaisi minua eniten. Koska suuntaudun viittomakielentutkimuksen opinnoissani pedagogiikkaan, halusin tehdä opinnäytetyön tulkkauksen tai kääntämisen puolelta. Lisäksi halusin tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, sillä tiesin, ettei mielenkiintoni riitä pelkän tutkimuksellisen opinnäytetyön tekoon. Toiminnallisen opinnäytetyössä yhdistyvät sekä käytännön toteutus että sen kirjallinen raportointi tutkimusviestinnän keinoin (Vilka & Airaksinen 2003, 9). Näiden ajatusten kanssa otin yhteyttä Palvelukeskus Wäinölään toukokuussa 2010.

Palvelukeskus Wäinölän vastaavaohjaaja kertoi, että samana keväänä Kuurojen Palvelusäätiön Palvelukeskus Wäinölästä ja Kotiväylä -palvelusta oli valmistunut opiskelijatyönä suomenkieliset esitteet (liite 1 & liite 2), ja niistä tarvittaisiin viittomakieliset käännökset. Kotiväylä -palvelun esitteeseen kuuluu myös luettelo Kuurojen Palvelusäätiön Palvelukeskuksista (liite 3). Suomenkielisten esitteiden tehneet opiskelijat ovat sosionomiopiskelijoita Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulusta, ja esitteet olivat osa heidän opintojaksoaan nimeltä ”Kehitysprosessit ja niiden ohjaaminen” (Hassinen 2010). Otin opiskelijoihin yhteyttä jo keväällä 2010 ja kysyin lupaa käyttää heidän tekemiään esitteitä opinnäytetyössä käännösten pohjana. Sain alustavan luvan ja opiskelijat olivat mielissään, että heidän työnsä pääsisi jatkotyöstettäväksi. Kesäkuun alussa 2010 minulla oli tilaajalähtöinen aihe toiminnalliselle opinnäytetyölle. Tekisin viittomakieliset käännökset suomenkielisiin esitteisiin.

Vilka ja Airaksinen (2003, 51) toteavat, toiminnallisen opinnäytetyön tekijän on aiheesta riippuen mietittävä, millainen opinnäytetyön muoto, jossa idea toteutetaan, palvelee kohderyhmää parhaiten. Aiheeni ollessa selvillä, minun täytyi siis miettiä, kuinka toteuttaisin työn käytännössä. Mietin, mitä tarvitsen itseni lisäksi

toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamiseen. Tarvitsin muun muassa tietoperustan kääntämisestä ja aikaa käännösprosessille, natiiveja viittomakielisiä informantteja käännösten kielellisen laadun varmistamiseksi sekä kuvauspaikan ja kuvaajan toteuttamaan produktiosuuden tekninen puoli. Lisäksi minun oli mietittävä, mihin kysymyksiin haen opinnäytteestä vastauksia. Päätin, että produktiosuudessa keskittyisin esitteiden käännöksiin ja niiden laatuun, sillä sellaista ei oltu ennen tehty. Lisäksi huomioisin digitaalisuuden vaikutuksen käännöksiin, sillä produktiosuudessa käännetyt esitteet tallennettiin digitaaliseen muotoon erillisille DVD -levyille. Koko maailma digitalisoituu, joten myös käännöksiä on jo ilmestynyt digitaalisessa muodossa. Näin ollen myös tutkimuskysymykset koskevat käännöksen laatua ja digitaalisuuden vaikutusta käännöksiin. Koska opinnäytetyöni on tilaajalähtöinen, tilaajan toiveet oli otettava huomioon jo suunnitteluvaiheessa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli siis kääntää suomenkieliset esitteet Palvelukeskus Wäinölästä ja Kotiväylä -palvelusta suomalaiselle viittomakielelle ja tallentaa viittomakieliset esitteet digitaaliseen muotoon erillisille DVD -levyille. Toiminnallisen opinnäytetyön lopullisena tuotoksena syntyy aina jokin konkreettinen tuote, kuten kirja, ohjeistus, tietopaketti, portfolio, messu- tai esittelyosasto tai jokin tapahtuma (Vilkka & Airaksinen 2003, 51). Minun opinnäytetyössäni valmiita tuotteita on kaksi; erillisille DVD -levyille tallennetut viittomakieliset esitteet.

Näiden tutkielmatavoitteiden kautta johdin kaksi tutkimuskysymystä, joihin hain vastauksia opinnäytetyön produktiosuudesta. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten erilaiset kielelliset ratkaisut vaikuttavat suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle tehtävän käännöksen laatuun?
2. Miten se, että valmis tuote on digitaaliseen muotoon tallennettu esite, vaikuttaa käännösratkaisuihin?

Syksyllä 2010 olin jälleen yhteydessä tilaajaan, ja opinnäytetyön työelämän yhteyshenkilöksi muodostui Palvelukeskus Wäinölän ja Palvelukeskus Ainolan johtaja. Tilaajan kanssa allekirjoitimme yhteistyösopimukset, ja samoihin aikoihin allekirjoitimme myös sopimukset sosionomiopiskelijoiden kanssa suomen-

kielisten esitteiden käyttöoikeudesta tässä opinnäytetyössä suomalaisten viittomakielisten käännösten materiaalina.

Tämän jälkeen aloitin varsinaisen opinnäytetyön teon. Heti syksyllä 2010 aloitin kuvauspaikan ja kuvaajan etsimisen. Lisäksi etsin apua DVD -tallenteiden teknisen toteutukseen. Etsin apua kuvaukseen ja tekniseen toteutukseen monesta eri oppilaitoksesta, joissa koulutusohjelmanä, tai vapaasti valittavana opintona, on kuvaus tai tietotekniikka. Näistä en kuitenkaan tarvittavaa apua saanut, sillä aikataulumme eivät sopineet yhteen tai kustannukset olisivat nousseet korkeiksi. Kuvauspaikan etsintä vei paljon aikaa, sillä vasta helmikuun 2011 aikana kuvaaja ja kuvauspaikka varmistuivat. Opinnäytetyön produktiosuuden kuvaajana ja editoijana toimi opinnäytetyön tilaajan aiemmin käyttämä freelancer kuvaaja Joensuusta. Opinnäytetyön kuvausten ja teknisen toteutuksen tiimoilta tein myös kaksi tutustumiskäyntiä Kuopioon YLE Savon toimitiloihin syksyllä 2010. YLE Savolla tekemistäni havainnoista kerron lisää luvussa kuusi.

Vilkan ja Airaksisen (2003, 52) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön aineiston ja tiedon hankintaa tulisi tarkoin harkita, ettei työn määrä kasva kohtuuttoman suureksi ja laajaksi. Minulla opinnäytetyön aineisto tuli suoraan opinnäytetyön tilaajalta, joten tiesin heti aluksi, ettei työmääräni kasva liian suureksi. Minulla oli käännettävänäni kaksi suomenkielistä esitettä suomalaiselle viittomakielelle. Tämän lisäksi minun oli itse hankittava tietoa kääntämisestä ja erilaisista käännösteorioista. Tietoperustan kartoittamisen aloitin tutustumalla lähdekirjallisuuteen jo alkusyksystä 2010. Suomenkielisten esitteiden käännöstyön aloitin joulukuussa 2010. Heti käännösprosessin alussa, kun käänsin alkuperäisiä suomenkielisiä esitteitä kokonaisuuksina, huomasin, ettei kokonaisuuksien kääntäminen onnistu. Esitteissä olevan tekstimassan paljouden ja tekstin lyhyempien aiheiden takia päädyin jakamaan molemmat esitteet pienempiin osiin, jotka käänsin erillisinä. Esitteiden osia käännettäessä huomasin, että pienempiä osia oli helpompi käsitellä selkeämpinä kokonaisuuksina. Osiin jakaminen noudattaa alkuperäisten esitteiden mukaista pienempien alaotsikoiden mukaista jaottelua. Palvelukeskus Wäinölä -esitteen jaoin neljään käännettävään osaan ja Kotiväylä -esitteen kuuteen osaan. Vaikka käänsin osat suomalaiselle viittomakielelle erillisinä, esitteiden osat pidettiin yhdessä koko käännösprosessin ajan. Koko käännösprosessin ajan osat muodostivat kokonaisuuden, jota tarkastelin aika

ajoin ja näin varmistin käännösten sisäisten koherenssien eli johdonmukaisuuden säilymisen.

Aloitin käännösten teon tekemällä suomenkielisiin esitteisiin tekstianalyysit Ingon mukaan, jonka jälkeen aloitin varsinainen käännöstyön. Tästä kerron tarkemmin luvussa neljä. Käännöstyössä minulla oli apuna viisi eri viittomakielistä informanttia. Tapasin informantteja joko sovituissa tapaamisissa kasvotusten tai olimme yhteydessä sähköpostin välityksellä. Informanteilta sain palautetta käännöstyön eri vaiheissa. Käännökset valmistuivat maaliskuun alkupuolella 2011, mutta niihin tehtiin pieniä muutoksia maaliskuun aikana. Muutokset olivat viittomatasolla tapahtuvia muutoksia sekä viittomarytmin tasoittamista. Suomenkielisten esitteiden käännösprosessia käsittelen tarkemmin luvussa neljä. Informanttien osuutta käännöksen laatuun käsittelen luvussa viisi, jossa käsittelen laatuun vaikuttaneita asioita.

Ensimmäinen virallinen kuvaus oli 9.3.2011. Sekä minun tekemien havaintojen että viittomakielisiltä informanteilta saadun palautteen perusteella päädyin kuvaamaan muutaman video-otoksen uudelleen. Uudelleenkuvauskerran toteutin 2.4.2011. Tämän jälkeen kuvaaja pääsi viimeistelemään video-otoksia ja aloittamaan editoinnin. Editoinnissa minun tehtäväkseni jäi toimittaa kuvaajalle tarvittavat tekstitykset sekä kertoa visuaaliset toiveet tallenteen toteuttamiseksi. Kerron enemmän luvussa 6.2 kuvauksesta ja edioinnista.

3 PRODUKTIN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa esittelen lyhyesti opinnäytetyön tilaajan Kuurojen Palvelusäätiön. Käännettävien esitteiden aiheina ovat Kuurojen Palvelusäätiön Palvelukeskus Wäinölä ja Kotiväylä -palvelu. Myös nämä esittelen tässä luvussa lyhyesti. Luvussa käsittelen myös käännettäviä esitteitä ja niiden tarkoitusta sekä pohdin viittomakieltä käännöksen kohdekielenä.

3.1 Opinnäytetyön tilaaja

Kuurojen Palvelusäätiö on valtakunnallinen sosiaalialan kansalaisjärjestö. Se tarjoaa viittomakielisiä asumis- ja työpalveluja kuuroille ja kuurosokeille. Kuurojen Palvelusäätiöllä on yhteensä seitsemän palvelukeskusta eripuolilla Suomea. Se on toiminut vuodesta 1911 lähtien. Kuurojen Palvelusäätiön asiakkaina ovat kuurot ja kuurosokeat henkilöt eri puolilla Suomea. (Kuurojen Palvelusäätiö 2010a.) Koska Kuurojen Palvelusäätiön koko asiakaskunta on opinnäytetyön projektiosuudesta syntyvän tuotteen kohteena, käännöstyössä pyrittiin kielellisesti siihen, että käännosten kieli olisi mahdollisimman yleiskielistä. Käsittelen tarkemmin esitteiden ja kännösten funktiota eli tarkoitusta myöhemmin luvussa 3.2.

Palvelukeskus Wäinölä on yksi yhdeksästä Palvelusäätiön palvelukeskuksesta. Palvelukeskus Wäinölä on perustettu vuonna 1990 (Vihanto 2010). Palvelukeskus Wäinölä sijaitsee Joensuussa Niinivaaran kaupungin osassa. Kuten muutkin palvelukeskukset, Wäinölä tarjoaa palveluasumista, asumiskokeilua ja -valmennusta kuuroille, kuurosokeille ja kuulonäkövammaisille henkilöille sekä muille erityispalveluja asumisessaan tarvitseville henkilöille (Kuurojen Palvelusäätiö 2010b).

Kotiväylä -palvelu on yksi monista Kuurojen Palvelusäätiön tarjoamista palveluista. Kotiväylä -palvelun tarkoituksena on tukea asiakkaan itsenäistä kotona asumista. Samalla se tarjoaa kotipalvelua ja kotisairaanhoidoa sekä tukea arkipäivän tilanteisiin. Kotiväylä -palvelu on asiakkaan "väylä" kodista ulospäin viittomakielisiin vuorovaikutussuhteisiin ja aktiiviseen elämään. Kotiväylän tarkoituksena on myös vähentää ja ehkäistä kuurojen syrjäytymistä. (Kuurojen Palvelusäätiö 2010c.) Muun muassa Palvelukeskus Wäinölä tarjoaa Kotiväylä -palvelua.

3.2 Käännettävät esitteet ja niiden funktio

Opinnäytetyön produktiosuudessa käännettävänäni oli kaksi erillistä suomenkielistä esitettä; toinen Palvelukeskus Wäinölästä ja toinen Kotiväylä -palvelusta.

Tein käännöstyötä molempiin lähtöteksteihin, eli suomenkielisiin esitteisiin, koko ajan rinnatusten, koska molemmat tekstit ovat Kuurojen Palvelusäätiön esitteitä. Ajattelin, että niiden tulisi olla samankaltaisia myös kohdekielellä, eli suomalaisella viittomakielellä, sillä molemmat edustavat Kuurojen Palvelusäätiötä. Samalla halusin kuitenkin pitää lähtötekstit eli suomenkieliset esitteet erillisinä, sillä tekstit edustavat kumpikin omia asioitaan. Toinen esitteistä edustaa Kuurojen Palvelusäätiön yhtä toimipistettä ja toinen Kuurojen Palvelusäätiön tarjoamaa palvelua. Tein molempiin lähtöteksteihin siis erilliset käännökset, mutta samalla pyrin säilyttämään tekstien samankaltaisuuden myös kohdekielelle käännettäessä.

Aloitin käännöstyön tarkastelemalla alkuperäisiä suomenkielisiä esitteitä ja samalla tarkastelin valmiiden käännösten merkitystä. Skopossäännön mukaan toiminnan määrää sen tarkoitus eli kääntämisessä tarkoitus pyhittää keinot (Reiss & Vermeer 1986, 58). Kääntäjän on siis tarkasteltava käännöksen tarkoitusta ja päämäärää. Ennen itse käännöstyön alkua minun oli mietittävä, mitä halusin käännöksillä saavuttaa. Tämän opinnäytetyön produktiosuuden käännöksen tavoitteena oli tuottaa viittomakielinen esite tilaajan käyttöön. Toinen esitteistä tulee Kuurojen Palvelusäätiön Palvelukeskus Wäinölän käyttöön ja toinen Kuurojen Palvelusäätiön niiden palvelukeskusten käyttöön, joissa tarjotaan Kotiväylä -palvelua. Viittomakielelle käännettyjä esitteitä tullaan esittämään erilaisissa tilaajan esittely- ja edustustilaisuuksissa. Reiss ja Vermeer (1980, 58) muistuttavat, että toimeksiantajalla tai kustantajalla on käännöksen tarkoituksen lisäksi merkitys käännöstä tehtäessä. Opinnäytetyön tilaajan toiveena oli, että käännösten tulee olla yleiskielisiä ja mahdollisimman selkeitä niin kielellisesti kuin ulkoasullisestikin. Yleiskielellä tarkoitetaan esimerkiksi puhutun kielen kohdalla kirjallista muotoa, joka noudattaa tarkasti muodostuneita sääntöjä siitä, miten kieli kirjoitetaan (Ikola 1990, 168). Kääntäjänä minun oli pidettävä koko käännösprosessin ajan mielessään käännöksen funktio eli tarkoitus sekä tilaajan asettamat toiveet ja rajoitteet.

3.3 Käännöksen kohdekieli

Käännöksen kielinä ovat aina lähdekieli ja kohdekieli. Lähdekieli tarkoittaa sitä kieltä, josta käännetään ja kohdekieli sitä kieltä, jolle käännetään (Hytönen & Rissanen 2006, 18–19). Tämän opinnäytetyön produktiosuuden lähdekielenä on suomen kieli ja kohdekielenä on suomalainen viittomakieli. Malmin ja Östmanin mukaan suomalainen viittomakieli on muiden viittomakielten ja puhuttujen kielten tavoin luonnollinen kieli. Luonnollisella kielellä tarkoitetaan sellaista kieltä, joka on syntynyt spontaanisti ihmisten kommunikoinnin tarpeen mukaan, eikä sitä ole erikseen keksitty. Puhutut kielet ja viittomakielet käyttävät kommunikoinnissaan eri kanavia, joilla viesti saadaan tuotettua ja vastaanotettua (Malm & Östman 2000, 15–16.) Puhutut kielet ovat niin sanottuja auditivis-verbaalisia kieliä, eli ne käyttävät kommunikoinnissaan pääsääntöisesti ääntä. Viittomakielet ovat gesturaalis-visuaalisia kieliä, eli ne tuotetaan eleillä, ilmeillä ja vastaanotetaan näköaistin avulla (Rissanen 1985, 5). Näin ollen viitotut kielet eroavat puhutuista kielistä ilmaisun ja viestin vastaanottamisen suhteen. Tämä asia oli otettava huomioon myös opinnäytetyön produktiosuudessa, jossa käänsin suomenkielistä materiaalia suomalaiselle viittomakielelle.

Kuten puhutut kielet, myöskään viittomakielet eivät ole stabiileja, vaan kielen luonne vaihtelee muun muassa käyttäjien iän, asuinpaikan ja käyttötilanteen mukaan (Jantunen 2003, 15). Myös Rissanen (1990, 12–14) mainitsee, että viittomakielessä esiintyy eroja eri viittojen välillä. Hän jatkaa, että luonnollisen kielen tavoin myös viittomakielessä esiintyy alueellista ja sosiaalista vaihtelua. Viittomakielissä on siis samalla tavalla, kuin puhutuissa kielissäkin alueellisia murteita, sekä arkityylisiä ja virallisia ilmaisuja. Käännöksiä tehdessäni noudatin tilaajan toiveita ja tehdä esitteistä mahdollisimman yleiskielisiä. Tein käännöksiä tehdessäni välttämään viittomakielessä esiintyvien murre- tai arkikielisten viittomien käyttöä. Käännösten eri versioita tehdessäni pyrin käännöksistä poistamaan kaiken arkikielisyyden ja murreviittomiston. Suomalaisessa viittomakielessä kysymysilmaisun lopussa viittoja voi näyttää kysyvällä ilmeellä ja levittämällä kätensä sivulle, että kyseessä on kysymys. Käden levittäminen viittomakielisten informanttien mielestä kuului kuitenkin enemmän arkikieleen, joten jätin sen käännöksistä pois ja käytin ilmeiden lisäksi kysymysviittomia. Esimerkiksi kertoessani Palvelukeskus Wäinölän asiakkaista ensimmäisissä käännösversioissa viitoitin: WÄINÖLÄ OMA ASIAKAS KUKA + käsien levittäminen sivuille. Tämä oli kuitenkin liian arkikielinen, joten se muuttui muotoon KUKA WÄINÖLÄ

OMA ASIAKAS. Tämä vaihtoehto oli minun ja informanttien mielestä virallisempi ja yleiskielisempi vaihtoehto kuin käsien levittäminen sivulle. Saman ratkaisun tein myös Kotiväylä -palvelun esitteessä, jossa esittelen Kotiväylä -palvelun asiakkaita, sillä halusin esitteistä samankaltaiset.

Yleiskielisyyden lisäksi tilaajan toiveena oli, että esitteet olisivat mahdollisimman visuaalisia. Viittomakielelle käännettyihin esitteisiin lisäsin myös visuaalisia elementtejä selventämään viestiä ja luomaan esitteistä enemmän kohdekielisiä eli viittomakielisiä. Esimerkiksi alkuperäisissä esitteissä puhuttaessa viittomakielestä viittomakielisiin käännöksiin lisäsin viittoman VIITTOMAKIELI (966), perään viittoma VIITTOA (1012), pelkän viittoman VIITTOMAKIELI (966). Kuvailuvien viittomien lisäyksillä käännöksiin toin suomalaiseseen viittomakieleen kuuluvaa visuaalisuutta. Käännöksiin tehdyistä lisäyksistä ja niiden vaikutuksesta käännöksen laatuun kerron tarkemmin luvussa viisi.

Käännöksiä tehdessä minun oli mietittävä kohdekielen ominaisuuksia ja kohdekielisiä ilmauksia, jotka sopivat alkuperäiseen tekstiin, eivätkä muuta merkitystä. Kuitenkin niin, että lopputulos olisi mahdollisimman viittomakielinen. Tilaajan toiveita kunnioittaen, lopputuloksesta tein tekemään mahdollisimman yleiskielisen ja selkeän. Tilaaja ei puuttunut lopputuloksen visuaalisuuteen, vaan toiveena oli selkeä kokonaisuus.

Käännöstä tehdessä minun kääntäjänä oli huomioitava käännöskielen lisäksi käännöksen kohderyhmä. Valmiiden käännösten kohderyhmänä eli tilaajan potentiaaliset uudet asiakkaat, jotka katsovat valmiita viittomakielisiä käännöksiä tilaajan edustustilaisuuksissa. Kuten tulkki, myös kääntäjä on kielen ja kulttuurin välittäjä, joten minun oli huomioitava myös nämä asiat käännöksiä tehdessäni. Jänis (2008, 69) jakaa kääntäjän työn karkeasti kahteen vaiheeseen. Ensin kääntäjä ymmärtää yhdellä kielellä ilmaistun asian ja toisessa vaiheessa hän ilmaisee ymmärtämänsä asian toisella kielellä. (Jänis 2008, 69.) Kääntäjän on siis tunnettava lähde- ja kohdekielen lisäksi myös molemmat kulttuurit. Näin kääntäjä varmistaa, että hänen ymmärtämänsä lähdekulttuurin viestittämä asia kääntyy oikein myös kohdekulttuurille.

4 PRODUKTIN KÄÄNNÖS

Tässä luvussa käsittelen suomenkielisten esitteiden käännösprosessia suomalaiselle viittomakielelle. Käsittelen käännösprosessiani kronologisessa järjestyksessä ja tuon esille, kuinka olen päätenyt erilaisista käännösversioista juuri näihin käännösratkaisuihin.

Käännettäessä lähdekielestä kohdekielelle kääntäjä tekee monia erilaisia käännösratkaisuja ja kokeilee, miten ratkaisut toimivat kohdekielellä ja mukailevatko ne kohdekulttuuria. Kääntäjän on samalla pidettävä mielessään lähdekielinen teksti ja varmistettava etteivät käännökset poikkea siitä. Kääntäessä Palvelukeskus Wäinölän ja Kotiväylä -palvelun esitteitä, tein erilaisia käännösratkaisuja ja -kokeiluja, ja niistä lopulta valitsin parhaat ratkaisut.

Seuraavaksi tarkastelen opinnäytetyön produktiosuudessa tuotettujen viittomakielisten käännösten käännösprosessia Ingon näkökulmasta. Ingon (1990, 108) mukaan käännösprosessin voi jakaa kolmeen osaan; tekstianalyysiin, siirtovaiheeseen ja muotoiluvaiheeseen.

4.1 Tekstianalyysi

Aloitin käännöstyön tutustumalla lähdetekstiin analysoimalla sen muodon ja edustaman tekstilajin. Tekstilaji viittaa tekstilajikonventioon eli yleiseen tapaan luokitella tekstejä, jotka ovat kulttuurisidonnaisia (Lappalainen 2002, 195). Jokaisen tekstin voidaan siis sanoa kuuluvan johonkin tekstilajiin ja edustavan tälle tekstilajille ominaisia rakennemalleja. Tekstilajin selvittämisessä auttaa tekstianalyysin tekeminen alkuperäiselle käännettävälle materiaalille. Tekstianalyysissa voidaan analysoida tekstiä monella eri tavalla. Alustavan analyysin lisäksi voidaan analysoida tekstin kielioppia, semantiikkaa, tyyliä ja pragmaattista osiota. Tekstianalyysi antaa kääntäjälle mahdollisuuden tutustua lähtötekstiin ennen varsinaisen käännösprosessin alkua.

Alustavan tekstianalyysin tarkoituksena on tutustua käännettävään tekstiin. Yleensä tekstianalyysi tehdään lukemalla alkuperäinen teksti useaan kertaan läpi analysoiden samalla tekstiä ja sen funktiota. Alustava analyysi helpottaa varsinaista analyysin tekemistä ja valmistaa kääntäjää siirto- ja muotoiluvaiheisiin. (Ingo 1990, 110.) Tein alustavan tekstianalyysin molempiin teksteihin yhtä aikaa. Luin molemmat esitteet tarkasti läpi miettien samalla, mitä tekstilajia ne edustavat. Molemmat esitteet ovat asiatyylisiä ja molempien esitteiden funktiona on tiedottaa edustamistaan asioista. Tämä antoi molemmille lähdeteksteille yhteiset raamit, joissa käännöstyön tulisi tapahtua. Alustavan tekstianalyysin jälkeen siirryin tarkempiin tekstianalyysihin, eli tyylianalyysiin sekä kieliopilliseen, semanttiseen että pragmaattiseen analyysiin.

Kuten alustavan tekstianalyysin mukaan, myös tyylianalyysin tuloksena varmistui, että alkuperäiset esitteet ovat asiatyylisiä tiedottavia tekstejä. Tyylianalyysi sisältyy kaikkiin muihin tekstianalyysin osioihin (Ingo 1990, 179). Siinä kääntäjä miettii, mikä lähtötekstin merkitys on. Onko lähtöteksti mahdollisesti taiteellinen vai haluaako se mahdollisesti tiedottaa ja opettaa? Saukkosen (1984) tekstiluokittelussa on kolme päätyyliä: taiteellinen tyyli, tieteellis-teoreettinen tyyli ja tiedotustyyli (Ingo 1990, 181). Näistä kolmesta päätyylistä molemmat lähdetekstit kuuluvat tiedotustyyliin, sillä molemmissa esitteissä oli tiedotustyyliin kuuluvia elementtejä. Ingon (1990) mukaan tiedotusteksti pyrkii vaikuttamaan vastaanottajaan subjektiivisesti ja se on täsmällinen ja asiallinen, muttei aina perustu tieteelliseen tietoon. Tiedotusteksti on lähempänä tieteellistä tekstityyliä, vaikka siihen sisältyy taiteellisen tekstin ominaisuuksia. (Ingo 1990, 182–183.) Molemmat lähtötekstit voidaan luokitella kuuluvaksi tiedotustyyliin, sillä ne molemmat tiedottavat ja ovat asiatyylisiä. Toinen esitteistä tiedottaa Palvelukeskus Wäinölästä ja sen toiminnasta, ja toinen esite kertoo Kuurojen Palvelusäätiön Kotiväylä -palvelusta. Molemmissa on perustietoa esimerkiksi asiakkaista, palveluista ja toiminnasta. Ne eivät kuitenkaan ole tieteellisiä tekstejä, sillä niissä ei ole nähtävissä tieteellisiä perusteluja. Palvelukeskus Wäinölä -esitteessä on ilmaistu Palvelukeskus Wäinölän asiakkaiden mielipiteitä puhe-
kuplissa, joka ei kuulu tieteelliseen ilmaisuun.

Kieliopillisen tekstianalyysin tarkoituksena on selvittää lähtötekstin muodostimet eli rakenneosat ja niiden väliset suhteet. Kieliopillinen analyysi voi olla yksinker-

taisimmillaan lauseenjäsennystä, mutta se ei kuitenkaan yksinään riitä. Lauseenjäsennyksellä päästään vain selvyyteen siitä, mikä sana vaikuttaa mihinkin. Kieliopillisen analyysin heikkoutena on sen pintarakenteellisuus. Kieliopillinen analyysi auttaa kääntäjää jäsentelemään käännettävää tekstiä. (Ingo 1990, 111–112.) Tutustuin opinnäytetyön produktiosuuden suomenkielisiin esitteisiin myös kieliopillisen analyysin näkökulmasta. Kieliopillisessa analyysissä tutustuin esitteiden kielioppiin ja lauserakenteisiin. Mietin esimerkiksi sitä, kuinka lauserakenteet ja esitteissä olevat kappalejaot toimivat kohdekielellä. Täytyykö esimerkiksi lauseiden tai koko kappaleiden paikkaa vaihtaa kohdekielisen käännöksen sujuvuuden kannalta? Tein suomenkielisiin esitteisiin myös lauseenjäsennystä määrittämällä lauseista objektit, subjektit ja predikaatit. Näin sain selkeän kuvan asioiden yhteenkuuluvuudesta ja siitä, mikä asia vaikuttaa mihin. Kielellisen tekstianalyysin avulla sain kokonaiskuvan esitteistä ja sen pienempien tekstiosioiden suhteista toisiinsa. Kieliopillisessa analyysissä huomioin muun muassa suomenkielisten esitteiden käyttämät ilmaisut ja niiden väliset suhteet. Esimerkiksi Palvelukeskus Wäinölän esitteessä kohdassa, jossa esitellään Palvelukeskus Wäinölä, tein kääntäjänä muutoksen tekstien sijoitteluun. Esittelykappaleen viimeisessä lauseessa kerrotaan Wäinölän sijaitsevan kilometrin päässä Joensuun keskustasta. Kyseisen lauseen paikka vaihtui valmiissa käännöksessä aivan esittelykappaleen alkuun, jossa kerrotaan Wäinölän sijaitsevan Joensuussa Niinivaaralla. Kielellinen tekstianalyysi auttoi minua hahmottamaan kyseisten lauseiden yhteenkuuluvuuden, ja näin sain myös käännöksestä sujuvamman viittomakielellä.

Kieliopillinen analyysi keskittyy kielioppiin ja lauserakenteisiin, kun taas semanttisessa analyysissä keskitytään tekstin merkitykseen. Kieliopillinen rakenne vaikuttaa tekstin merkitykseen, mutta merkitystä antavat eniten kuitenkin yksittäiset ilmaukset, kuten sanat ja morfeemit (Ingo 1990, 142). Semanttista analyysia tehdessäni keskityin alkuperäisissä esitteissä käytettyihin sanoihin ja niiden luomiin merkityksiin. Molemmissa alkuperäisissä suomenkielisissä esitteissä asiakkaista puhuttaessa on käytetty termejä *kuulonäkövammaiset* ja *kuurosokeat*. Tässä kohtaa mietin näiden sanojen tuomaa merkitystä ja termien välistä eroa. Käännöksessä päädyin kääntämään molemmat termit erillisinä, niiden merkitysten mukaisesti. Suomalaisesta viittomakielestä löytyy molemmille termeille omat viittomat, joita käytin myös käännöksissäni. Ingo (1990) muistut-

taa, että kääntäjän on tarkasteltava lähtötekstissä käytettyjä ilmauksia ja mietittävä kohdekielen vastineita. Kääntäjän on pidettävä mielessään lähtötekstin semantiikka eli merkitysoppi. Yleensä sanojen merkityksestä voidaan erottaa kaksi peruselementtiä; denotaatio eli perusmerkitys ja konnotaatio eli assosiaatiosisältö (Ingo 1990, 143). Molempien peruselementtien perusteellinen tietämys auttaa kääntämistyössä. Mietin semanttisessa analyysissä myös suomenkielisten esitteiden merkityksiä. Sekä kieliopillinen että semanttinen analyysi auttavat kääntäjää käännoistyössään. Kääntäjän on mietittävä lähdetekstissä käytettyjä sanoja ja sanontoja sekä pohdittava, kuinka ne kääntyvät kohdekielille ja kohdekulttuuriin sopiviksi. Kääntäjän on myös mietittävä, mikä on olennaista kääntää ja mikä ei.

Pragmaattisessa analyysissä päätarkoituksena on tarkastella lähtötekstiä niin, että sen käännetty kohdekielinen teksti toimii moitteettomasti uudessa kieli- ja kulttuuriympäristössä (Ingo 1990, 187). Pragmaattisessa analyysissä kääntäjänä minun oli siis otettava huomioon molempien tekstien takana olevat kulttuurit ja niiden vaikutukset käännoksiin. Ingon mukaan lähtötekstin taustalla vaikuttavat tiedot, asenteet, tavat ja tottumukset voivat poiketa paljonkin kohdekielisen tekstin taustalla olevasta kulttuurista. Kääntäjä joutuu joskus tasoittamaan sekä kielellis-konventionaalisia eroja että kulttuuri- ja sivistyseroja tehdessään käännoksiä. (Ingo 1990, 187.) Minun oli siis otettava huomioon sekä lähtökielen ja -kulttuurin että kohdekielen ja -kulttuurin tuomat rajoitteet. Tämä analyysin vaihe jäi vähäiseksi tekstianalyysiä tehtäessä, sillä tekstianalyysiä tehdessäni keskityin lähinnä kieliopillisiin ja semanttisiin elementteihin ja niiden vaikutuksiin käännoistyön alkuvaiheessa. Käännoksien yksi tavoitteista oli olla mahdollisimman viittomakielisiä, joten pragmatiikkaa tarkastelen enemmän käännoksen laadun näkökulmasta luvussa neljä, jossa pohdin käännoksen laatua.

Tekstianalyysin avulla kääntäjä siis jäsentää itselleen alkuperäisen lähtötekstin tuomat haasteet ja asettaa sekä käännoistyölle että valmiille käännokselle raamit. Tekstianalyysin jälkeen käännoistyössä siirrytään itse käännosvaiheeseen eli siirtovaiheeseen. Siirtovaiheessa lähdekielinen esite muuntuu kohdekieliseksi. Tässä vaiheessa tärkeintä on merkityksen siirtäminen kieleltä toiselle eli niin sanottu raaka kääntäminen. Seuraavassa käsitellään käännosprosessin siirtovaihetta.

4.2 Siirtovaihe

Analyysivaihetta seuraa siirtovaihe, jossa analysoitu teksti siirretään lähdekielestä kohdekieleen. Siirtovaihe on käännöstyön ehkä tärkein vaihe, sillä siinä itse käännös tapahtuu. Tämä vaihe on samalla myös käännöksen mystisin vaihe. Mystisyys johtuu siitä, ettemme vielä pysty tarkoin kuvaamaan, mitä käännöksen ratkaisevassa vaiheessa tapahtuu. (Ingo 1990, 195.) Siirtovaihe oli produktiosuuteni työläin ja eniten aikaa vievin käännöstyön vaihe. Tässä vaiheessa käänsin suomenkielisten esitteiden informaation kohdekieliseen muotoon. Siirtovaiheessa keskityin enemmän informaation merkityksen siirtoon, enkä niinkään muodolliseen kääntämiseen, joka kuuluu enemmänkin Ingon mainitsemaan muotoiluvaiheeseen.

Käänsin molemmat esitteet ensin viittomatasolla eli mietin, mitkä viittomat vastaavat lähtökielen ilmaisuja kohdekielellä. Tässä käytin apuna kieliopillisen tekstianalyysin aikana tekemiäni havaintoja. Tein ensimmäisen käännösversion, jonka tarkoituksena oli tarkastella alkuperäistä lähtötekstiä viittomatasolla ja tarkastella, vastaavatko valitsemani viittomat lähtökielistä informaatiota, ja toimivatko ne myös kohdekielellä. Annoin ensimmäisen käännösversion tarkasteltavaksi myös informanteille, joilta sain palautetta valitsemistani viittomista. Kuten johdannossa mainitsin, olen glossannut käännösversioiden esittelyssä erilaisia käännösratkaisuja raporttiin auki. Suluissa oleva numero on artikkelin numero, jota vuonna 1998 painettu Suomalaisen viittomakielen perussanakirja käyttää.

Alkuperäisessä suomenkielisessä Kotiväylä –palvelun esitteessä on käytetty termiä *kotoutumis- ja toipilasaika*. Ensimmäisessä käännösversiossa käytin viittomia TERVEYS (960) AJANJAKSO (113). Informanttien mielestä tämä ei kuitenkaan kuvannut suomenkielistä termiä, joten viittomat vaihtuivat OMA (45) TERVEYS (960) ELPYÄ. Näin ollen viittoma AJANJAKSO (113) korvattiin viittomalla ELPYÄ, joka kuvaa paremmin suomenkielistä vastinetta *toipilas* ja on kohdekielisempi vaihtoehto. Käyttämäni viittomaa ELPYÄ ei löytynyt Suomalaisen viittomakielen perussanakirjasta, mutta käyttämäni viittoma tuotetaan

molemmilla käsillä niin, että kämmenet ovat auki ylöspäin ja kädet nousevat yhtä aikaa ylöspäin hieman värähdellen. Viittoma OMA (45) on monisuuntainen viittoma (Kuurojen Liitto ry 1998, 57). Kotiväylä -esitteessä mainostetaan Kotiväylä -palvelua ja houkutellaan uusia asiakkaita. Tämän takia tässä esitteessä viittoma OMA suunnataan katsojaan, joka on potentiaalinen uusi asiakas.

Toisena esimerkkinä viittomatasolla tapahtuvista muutoksista on viittomien YKSIN (620) ja ITSENÄINEN (473), käyttö. Kotiväylä -esitteessä Kotihoito kohdassa mainitaan *...tukee itsenäistä asumista...* Ensimmäisissä käännösversioissa käytin viittomaa YKSIN, mutta viittoma vaihtui viittomaan ITSENÄINEN. Viittomalla YKSIN (620) on Suomalaisen viittomakielen perussanakirjan mukaan myös muita merkityksiä, yksin, yksikseen, yksinään, itsekseen, yksinäinen, yksinäisyys; ainoa, ainut, ainokainen, yksinomainen; ainoastaan, vain, yksinomaan, yksistään ja pelkästään (Kuurojen Liitto ry 1998, 381). Viittomalla ITSENÄINEN (473) muita merkityksiä ovat yksityinen, yksityis-, privaatti, yksin, yksikseen, yksinään, itsekseen, itsenäisesti, omin päin, omin neuvoin ja omin avuin (Kuurojen Liitto ry 1998, 296). Näin ollen viittoma ITSENÄINEN kuvaa paremmin suomenkielistä vastinetta, kun puhutaan itsenäisesti asumisesta, ja se valittiin lopulliseen käännökseen.

Tämän jälkeen lähestyin käännöksiä lausetasolla ja kokonaisuutena. Lisäksi koko käännösprosessin ajan pidin mielessä kohdekielen ja sen kulttuurin eli viittomakielen ja sen tuomat elementit. Käännöksen teon aloitin kääntämällä molemmat esitteet kokonaisuuksina. Tämä ei kuitenkaan toiminut, sillä molemmat esitteet olivat jaettu pienempiin asiakokonaisuuksiin. Tämän takia päädyin kääntämään esitteet pienemmissä osissa, mutta samalla pitämään kokonaisuuDET mielessäni. Osiin jaossa noudatin suomenkielisten esitteiden pienempiin osiin jakoa. Palvelukeskus Wäinölä -esitteen jaoin neljään pienempään osaan. Osat ovat Wäinölän esittely, asiakkaat ja heidän mielipiteensä Wäinölästä, Wäinölän tarjoamat palvelut ja Wäinölän toiminnan tavoite (liite 1). Kotiväylä -palvelun esite jakautui kuuteen osaan; Kotiväylän esittely, asiakkaat, kotihoito, päivätoiminta, lisätietoa ja palvelukeskukset (liite 2 & liite 3). Käänsin jokaisen osan erikseen, mutta samalla jokaisen käännösversion jälkeen tarkastelin esitteitä kokonaisuuksina. Tarkastelin käännösversioiden keskinäistä toimivuutta niin, ettei mikään osioista jäisi erilliseksi, vaan noudattaisi samaa tyyliä ja viitto-

mavarastoa. Lisäksi tarkastelin molempia kokonaisia esitteitä yhdessä. Koko käännösprosessin ajan halusin niistä löytyvän samankaltaisuuksia, joka teki niistä yhdessä Kuurojen Palvelusäätiön esitteet.

Palvelukeskus Wäinölän alkuperäisessä esitteessä kohdassa ”Wäinölä tarjoaa” (liite1) esittelen Palvelukeskus Wäinölän tarjoamia palveluita. Alkuperäisessä suomenkielisessä esitteessä kohdassa ”Wäinölä tarjoaa” on käytetty luetteloa kertomaan Palvelukeskus Wäinölän erilaisista palveluista, joita on yhteensä seitsemän. Palvelukeskus Wäinölän tarjoamat palvelut ovat yksilöllinen palveluasuminen, asumiskokeilu ja asumisvalmennus, sopeutumisvalmennus, loma- ja virkistystoiminta, päivätoiminta viittomakielisessä ympäristössä, tuenanto ja ohjaus arkielämään liittyvissä asioissa ja Kotiväylä eli viittomakielinen kotipalvelu ja kotisairaanhoido (liite 1). Kääntäessäni tätä kohtaa suomalaiselle viittomakielelle kokeilin kolmea erilaista käännösratkaisua, joista lopulta valitsin yhden toteutettavaksi. Ensin tein kielellisen käännöksen eli käännöstä tehdessäni keskityin pelkästään kielelliseen laatuun. Tässä vaiheessa keskityin siis pelkästään sanastoon ja sen vastaavuuteen. Kun olin saanut käännöksen viittomatasolla kuntoon, kokeilin erilaisia paikannustapoja palveluiden paikantamiseen viittomatilassa. Palvelukeskus Wäinölän palvelujen käännösratkaisuna kokeiltiin listapoijuttamista eli asioiden paikantamista ei-dominoivan käden sormiin ja paikantamista neutraaliin viittomatilaan sekä katseen että osoituksen avulla.

Listapoijut muistuttavat paljon muodoltaan viittomakielen numeraaleja YKSI, KAKSI, KOLME ja niin edelleen. Listapoijut kuitenkin eroavat numeraaleista muun muassa niin, että kun numeraalit muodostetaan pääasiassa dominoivalla kädellä, listapoijut tuotetaan ei-dominoivaan käteen. Lisäksi listapoijujen artikulaatiopaikka on hieman numeraalien artikulaatiopaikkaa alempana ja listapoijussa käsi on kääntynyt osoittamaan hieman yläviistoon tai sivulle, kun taas numeraaleissa sormet osoittavat ylöspäin. (Liddell 2003, 223.) Vaihtoehdossa, jossa kokeilin listapoijua, kokeilin säilyttää alkuperäisen esitteen luetteloinnin. Tässä vaihtoehdossa paikansin jokainen Palvelukeskus Wäinölän tarjoaman palvelun ei-dominoivan käden sormiin viittomakielen numeraaleja mukaillen; ensimmäinen palvelu, yksilöllinen palveluasuminen, ei-dominoivan käden etusormeen, toinen, asumiskokeilu ja asumisvalmennus, keskisormeen ja niin edelleen. Näin muodostui suomalaisen viittomakielen numeraaleja muistuttava

luettelo, jonka viimeisen palvelun, eli Kotiväylä -palvelun, paikannus tuli nimettömään sormeen pikkurillin ollessa samanaikaisesti ojennettuna kuin numeraalissa SEITSEMÄN.

Toisena vaihtoehtona paikantaa Palvelukeskus Wäinölän palveluja kokeilin paikantamista viittomatilaan. Paikantamisen eli lokalisaaation avulla viittoja sijoittaa poissaolevat tarkoitteet haluamilleen paikoille eteensä viittomatilaan (Rissanen 1990, 17). Palvelukeskus Wäinölä -esitteen kohdassa ”Wäinölä tarjoaa” viittomakielisessä käännöksessä kokeilin paikantamista katseen avulla sekä osoittamalla. Paikansin Palvelukeskus Wäinölän tarjoamat palvelut itseni ympärille neutraaliin viittomatilaan, jolloin ensimmäisen palvelun paikansin itseni vasemmalle puolelle alaviistoon, toisen palvelun paikansin hieman ensimmäisen asian yläpuolelle ja näin jatkoin, kunnes paikansin viimeisen asian itseni oikealle puolelle hieman alaviistoon. Korostin asioiden sijoittamista viittomatilaan kahdella eri vaihtoehdolla; katseella ja osoittamalla. Näistä kahdesta vaihtoehdoista selkeämpi oli koko kämmenellä osoittamalla paikantaminen. Paikantaminen viittomatilaan oli mielestäni vaihtoehdoista visuaalisin, mutta samalla hieman sekava vaihtoehto paikannettavien asioiden paljouden takia. Tämä paikantamistapa olisi voinut toimia, jos paikannettavia asioita olisi ollut vähemmän.

Tarkastellessani kolmea erilaista käännösvaihtoehtoa päädyin listapoijuttamiseen eli palveluiden paikantamista ei-dominoivan käden sormiin. Tämä vaihtoehto oli eniten alkuperäisen suomenkielisen esitteen luetteloinnin mukainen. Lisäksi päätökseen vaikutti listapoijutuksen selkeys ja yhdenmukaisuus muihin esitteen käännösosien suhteen, sillä muissakin käännetyissä kohdissa käytettiin listapoijuttamista. Sekä Palvelukeskus Wäinölän että Kotiväylä -palvelun esitteissä esitellään asiakkaat. Suomenkielisissä esitteissä on käytetty luetteloa ja tämän takia viittomakieliseen käännökseen valittiin listapoijutus myös näihin kohtiin, samankaltaisuuden ja selkeyden vuoksi. Listapoijutus on mielestäni sekä viittojan että vastaanottajan kannalta selkein vaihtoehto. Se on helppo tuottaa vaikka paikannettavia asioita on paljon, ja samalla vastaanottajan on helppo ymmärtää tuotettu informaatio.

Tein käännösversioita molempien esitteiden pienemmistä asiakokonaisuuksista useita, joista lopulta valitsin kohdekielisimmät eli viittomakielisimmät vaihtoeh-

dot. Jokaisen käännösversion jälkeen glossasin erilaiset käännösversiot itselleni luettavaan muotoon. Harjoittelin käännösversioita ja viitoitin ne kameralla. Viitoitin jokaisen version useaan kertaan, sillä halusin käännöksistä sujuvia. Viittomisen jälkeen tarkastelin käännösversioita videolta ja mietin, kuinka käännös toimii kohdekielellä. Lähetin käännösversioita aika-ajoin myös viittomakielisille informanteille katsottavaksi. Informanteilta saamani palautteen ja omien tarkastelujeni pohjalta, tein käännöksiin muutoksia ja käännöstyö jatkui. Käännösten muotoilu ja harjoittelu, sekä informanteilta palautteen saaminen ja minun oma käännösten tarkastelu, vuorottelivat koko käännöstyön ajan.

Siirtovaiheessa ollaan jo varsin lähellä muotoiluvaihetta, vaikka varsinaisen käännöksen synty kuuluu oikeastaan vasta muotoiluvaiheeseen. Siirtoprosessin tulos on semanttisesti eli merkitykseltään tarkka. Tässä vaiheessa se tarvitsee vielä lopulliset korjaukset ja muotoilun, jotta saavutettaisiin mahdollisimman lähdekieltä vastaava kohdekielinen käännös. (Ingo 1990, 195–196.) Siirtovaihe voi kestää kauan. Siirtovaiheessa kääntäjä tekee monia erilaisia käännösratkaisuja ja -versioita ja kokeilee, mikä toimii kohdekielessä parhaiten. Opinnäytetyön produktiosuuden esitteitä kääntäessäni erilaisia käännösratkaisuja ja -versioita tuli useita. Näistä kohdekielellä toimivimmat vaihtoehdot päätyivät muotoiluvaiheeseen.

4.3 Muotoiluvaihe

Käännösprosessi etenee lopulta viimeiseen vaiheeseen, jossa kääntäjä valitsee useista käännösversioista parhaimman. Viimeisessä käännösprosessin vaiheessa siirtovaiheessa syntyneet erilaiset käännösversiot saavat lopullisen muotonsa (Ingo 1990, 250). Muotoiluvaiheessa valitsin monista käännösratkaisuksista ja -versioista parhaimman ja tein viimeiset korjaukset ja muotoilin sen kohdekieliseksi. Kääntäjä keskittyy sekä käännöksen alkuvaiheessa tehtyjen analyysien kautta lähtökieleen että käännöksen kohdekieleen, jota värittävät kielen omat kieli- ja kulttuurikäytännöt (Ingo 1990, 264–265). Lähtö- ja kohdekielen kautta kääntäjä peilaa tekemiään käännösratkaisuja ja tekee viimeiset muotoilut. Käännöksen lopullisen muodon valinnassa kääntäjän on pidettävä

mieleissään lähde- että kohdekielten lisäksi tilaajan asettamat tavoitteet. Parhaimman käännösversion valintaan vaikuttaa käännöksen funktio. Opinnäytetyön produktiosuudessa syntyneiden käännösten funktiona on olla mahdollisimman viittomakielinen ja yleiskielinen, kuten luvussa kolme aiemmin kerroin. Käännöksen on oltava sekä sisäisesti että lähdetekstiin nähden koherentti eli yhdenmukainen (Reiss & Vermeer 1986, 68). Käännöksen tulee olla siis kohdekielen näkökulmasta sisäisesti yhtenäinen eli koherentti, mutta samalla mukailta lähdetekstiä mahdollisimman paljon. Viimeisten käännösversioiden valitsemisen jälkeen käännöksiä oli vielä korjailtava.

Tein korjailuja jokaiseen pienempään osioon. Korjaukset koskivat esimerkiksi viittomien artikuloitua ja viittomisrytmiä. Viittomien artikulointiin vaikuttaa viittomien rakenneyksiköt. Viittoman rakenneyksiköt ovat käsimuoto, viittoman paikka, liike, käden orientaatio ja ei-manuaaliset elementit (Jantunen 2003, 28). Jokaisen rakenneosan tulee olla oikein, jotta viittoma artikuloidaan eli tuotetaan oikein. Jouduin harjoittelemaan muutamia viittomia, jotta sain ne tuotettua oikein. Esimerkiksi Kotiväylä -palvelun esitteessä asiakkaista kerrottaessa kerrotaan myös heidän kommunikointitavoistaan. Tästä osiosta löytyi esimerkiksi viittoma pistekirjoitus, jossa aktiivinen käsi jäljentää pistekirjoituksen lukemista ei-aktiivisen käden jäljitellessä pistekirjoitusta, jota luetaan. Aluksi sekä tuottamani viittoman liike että käden orientaatio olivat väärin, mutta informanteilta saadun palautteen perusteella sain tuotettua viittomat oikein. Toinen viittomatasolla oleva korjaus tapahtui Kotiväylä -palvelun esitteen lopussa olevassa osiossa, jossa listataan Kuurojen Palvelusäätiön palvelukeskukset. Tässä osiossa minulla oli paljon uusia viittomia, jotka olivat palvelukeskusten viittomanimiä. Tässä kohdassa jouduin opettelemaan ja harjoittelemaan viittomien oikein tuottamista.

Toinen muotoiluvaiheen korjauksista oli viittomisrytmin saaminen oikeaksi. Viittomien käännösratkaisuja moneen kertaan uudelleen, jotta sain viittomisestani sujuvaa. Kuvasin viittomiseni videolle ja tarkastelin viittomisrytmiäni sekä käännösten kokonaisuuksia.

Ensimmäinen virallinen kuvaus oli 9.3.2011, koska viittomakieliset käännökset valmistuivat maaliskuun alkupuolella. Kuvasimme freelancer kuvaajan kotistu-

diossa molemmat esitteet samalla kerralla. Kuvaus kesti yhteensä kolme tuntia ja video-otoksia syntyi noin 130. Kuvauksen jälkeen tarkastelin syntynyttä kuvamateriaalia. Lähetin video-otoksia tarkasteltavaksi myös viittomakielisille informanteille. Informanttien määrä laski tässä vaiheessa viidestä kahteen, mikä johtui pelkästään tiukasta aikataulusta. Omien havaintojeni ja informanteilta saatujen palautteiden jälkeen, palattiin käännösprosessissa takaisin muotoiluvaiheeseen. Valitsin kuvamateriaalista muutaman video-otoksen, joita muotoilin vielä Ingon mainitseman muotoiluvaiheen mukaisesti. Muutokset koskivat viittomatasolla tapahtuvia korjauksia sekä viittomarytmiä ja sujuvuutta. Osa video-otokset saivat sekä minun että informanttien hyväksynnän ja ne jäivät odottamaan editointia. Harjoittelin loppuja osioita ja ne kuvattiin uudelleen 2.4.2011. Uudelleenkuvaus kesti noin kaksi tuntia ja video-otoksia syntyi viitisenkymmentä. Kuvauksesta kerrotaan lisää luvussa kuusi.

5 KÄÄNNÖKSEN LAATU

Käännöksen ei pidä näyttää käännökseltä. Laadukasta käännöstä katsottaessa ideaalitilanne on se, että katsoja ei huomaa käännöksen olevan käännös. (Käännöstoimisto 2011.) Myös Ingo (1990, 285) määrittää onnistuneen käännöksen olevan moitteetonta ja aitoa kohdekieltä. Käännöksen tulisi siis näyttää alkuperäiseltä ja lähdekieliseltä aivan kuin natiivi eli synnynäinen kielenkäyttäjä asian ilmaisisi. Tämä luku käsittelee produktiosuudessa syntyneiden käännösten laatua ja siihen vaikuttaneita asioita.

Koskisen (2007) mukaan kääntäjän rooli on ollut kaksijakoinen jo kauan. Kääntäjä on samaan aikaan sekä itsenäinen uudelleenkirjoittaja että uskollinen lähdekirjallisuudelle. Eri aikajaksoina kääntäjän näkyvyys on vaihdellut alkutekstin nöyrästä ja kunnioittavasta toisinnosta aina näkyvään uudelleentulkintaan. (Koskinen 2007, 330, 334.) Vaikka kääntäjän rooli on vaihdellut eri aikakausina, eivätkä kääntäjät muodosta kovinkaan yhtenäistä ammattikuvaa, kääntämisen perusolemus ei ole muuttunut. Kääntäjä ymmärtää lähtökielisen informaation ja kääntää sen kohdekielelle sopivaan muotoon (Lappalainen 2002, 195). Produk-

tiosuuden käännöstyössä pyrin toteuttamaan sekä tilaajan toiveet yleiskielisyydestä, että kääntämään suomenkieliset esitteet suomalaiselle viittomakielelle säilyttäen lähtökielisen informaation myös kohdekielellä. Näin ollen pyrin pitämään lähtökielisen materiaalin, eli suomenkieliset esitteet, koko käännöstyön ajan mukana kaikissa käännöstyön eri vaiheissa.

5.1 Laatuun vaikuttavat asiat

Käännöksen laatu on monen asian summa. Kääntäjätoimiston mukaan kääntäjän ammattitaito luo suuren osan käännöksen hyvästä laadusta, mutta asiaan vaikuttaa myös alkuperäisen materiaalin laatu, referenssi- eli viite- ja viittaustiedot, konteksti eli asiayhteyden tuntemus sekä käännöksen tarkistaminen (Käännöstoimisto 2011). Myös Jänis (2008, 78) mainitsee, että kääntäjien koulutus on yksi tapa varmistaa käännöksen laatu. Olen perehtynyt kääntämiseen oman koulutukseni puitteissa viittomakielentulkin koulutusohjelmassa ja aiemmassa koulutuksessani. Näin ollen voidaan sanoa, että vaikken ole saanut varsinaista kääntäjän koulutusta, olen pätevä kääntämään suomenkieleltä suomalaiselle viittomakielelle. Vehmas-Lehdon mukaan kääntäjän on lisäksi tunnettava sekä lähdekieli että kohdekieli riittävän hyvin voidakseen kääntää. Tämän lisäksi kääntäjän on tunnettava myös lähde- ja kohdekulttuurit, jotta käännöstä voidaan peilata myös kulttuurien kautta. Kääntäjän on tunnettava käännettävän alan ammattisanasto sekä lähtö- että kohdekielellä. (Vehmas-Lehto 2002, 38–41.) Opinnäytetyön kääntäjänä olen äidinkieleltäni lähdekielinen ja olen opiskellut viisi vuotta kohdekieltä ja tulkkausta kyseisillä kielillä. Olen viittomakielentulkin koulutuksessa saanut valmiuden suomenkielellä ja suomalaisella viittomakielellä kääntämiseen.

Kuten aiemmin mainitsin, olen käyttänyt käännösprosessissa natiiveja viittomakielisiä informantteja. Olen opinnäytetyön produktiosuuden käännöksessä käyttänyt yhteensä viittä natiivia viittomakielistä informanttia apunani käännöksen kohdekielisyyden takaamiseksi. Viittomakielisten informanttien määrä laski viidestä kahteen ensimmäisen ja toisen kuvaus kerran välissä. Määrän lasku johtui pelkästään tiukasta aikataulusta. Informanttien vähyys käännöstyön loppupuolella saattoi vaikuttaa käännöksen laatuun laskevasti, mutta koska käännök-

set olivat tuossa vaiheessa jo melkein valmiit, en pidä informanttien määrän laskua merkittävänä. Korjaukset koskivat vain viittomien oikein artikulointia ja viittomarytimiä, enkä usko informanttien vähyyden vaikuttaneen laatuun tässä vaiheessa.

Kääntäjän on koko käännösprosessin ajan tarkkailtava käännöksen laatua. Kääntäjän on tutustuttava tarkasti alkuperäiseen materiaaliin, tunnettava lähtökieli, mietittävä alkuperäisen materiaalin ja käännöksen suhdetta sekä tarkasteltava valmista käännöstä monesta näkökulmasta. Sekä lähtötekstille uskollisuus että käännöksen ulkoinen muoto ovat keskeisiä laadun arviointiperusteita, sillä käännös on viesti toisesta kielestä toiseen. (Jänis 2008, 68.) Opinnäytetyön produktiosuudessa pidin koko käännösprosessin ajan alkuperäiset suomenkieliset esitteet mukana. Koko käännösprosessin ajan palasin takaisin alkuperäisiin esitteisiin ja niiden kielelliseen ilmaisuun. Tarkastelin vastaavatko lähtökieliset esitteet ja kohdekieliset käännökset toisiaan. Käännöksen laatuun vaikuttaa suurimmaksi osaksi siis kääntäjä ja hänen ammattitaitonsa ja tietämyksensä. Kääntäjän on tunnettava sekä lähtö- että kohdekieli ja tiedettävä näiden kielten niiden väliset suhteet.

Myös tilaaja vaikuttaa omalta osaltaan käännökseen ja sen laatuun. Käännöksen tilaajat ovat määritelleet, mitä käännökseltä odotetaan. (Jänis 2008, 70.) Tilaaja antaa raamit, joiden sisällä käännöstyö on tehtävä. Opinnäytetyön tilaaja esitti käännöksiä koskien vain yhden toiveen; käännöksen tulisi olla mahdollisimman yleiskielinen ja selkeä niin kielellisesti kuin lopullisen tuotteenkin näkökulmasta. Näin ollen tilaaja vaikutti käännösten laatuun asettamalla lopullisen käännöksen laadun vaatimuksen. Tähän pyrin koko käännösprosessin ajan. Jotta tilaajan toive, käyttää valmiita viittomakielisiä esiteitä erilaisissa edustustilaisuuksissa, toteutuisi, oli laatua tarkasteltava kielellisestä näkökulmasta. Näin käännettäessä esitteitä toimittiin muun muassa murreviittomiston ja arkikielisyyden poisjättämisellä.

5.2. Käännöksen laatu kielellisestä näkökulmasta

Ingon (1990,285) mukaan käännöksen laadun arviointiin pitää kuulua lähtötekstin ja käännöksen kieliaineksen monipuolinen vertaili. Hän jakaa käännöksen laadun tarkastelemisen kielellisestä näkökulmasta neljään tarkasteltavaan osaan. Osat ovat kielioppi, kielen variaatio, semantiikka ja pragmatiikka. (Ingo 1990, 285.) Seuraavaksi tarkastelen suomalaiselle viittomakielelle käännettyjen esitteiden kielellistä laatua Ingon mainitseman semantiikan eli merkitysopin sekä pragmatiikan näkökulmasta. Olen valinnut semantiikan ja pragmatiikan laadun tarkastelun näkökulmiksi, sillä ne mittaavat parhaiten käännöksen toimivuutta kohdekielellä.

Jotta käännöksen semanttinen arviointi olisi riittävän monipuolinen, on käännöstä tarkasteltava tehtyjen lisäyksien, poisjättöjen, merkitysvivahteiden ja epätarkkuuksien näkökulmasta. Lisäykset ja poisjätöt käännettäessä ovat helpoiten havaittavissa olevia kääntäjän tekemiä muutoksia. Merkityksen vivahde-eroja tarkasteltaessa on huomioita sellaiset vivahde-erot, jotka voivat vääristää käännettävää tekstiä ja johdattaa lukijaa harhaan. (Ingo 1990, 293–295.)

Jäniksen (2008, 70) mukaan kääntämisen laatua kannattaa pohtia myös siitä näkökulmasta, että mitä käännetään ja mitä jätetään kääntämättä. Lisäyksien ja poisjättöjen aiheellisuutta voidaan miettiä niiden merkityksen avulla eli ovatko ne tarpeellisia lähtö- ja kohdetekstien poikkeavien kulttuurierojen takia (Ingo 1990, 293–294). Kuten luvussa 3.3 mainitsin, olen tehnyt käännösratkaisuihin lisäyksiä tuomaan käännökselle visuaalisuutta. Viittoman VIITTOA (1012) lisäys ei vaikuta käännöksen semantiikkaan, vaan tekee käännöksestä viittomakielisemmän kuvailevalla viittomalla. Käännöksiin olen lisännyt myös viittoman HENKILÖ sekä Palvelukeskus Wäinölän että Kotiväylä -palvelun esitteisiin. Molemmissa esitteissä on kerrottu asiakkaita. Olen lisännyt viittoman ASIAKAS (304) jälkeen viittoman HENKILÖ monikossa tuomaan selkeyttä asiakkaiden monikollisuudesta. Kokeilin myös vaihtoehtoa, jossa viittoma ASIAKAS (304) tuotetaan useamman kerran. Tämä vaihtoehto vaikutti kuitenkin minun ja informanttien mielestä vaikeampiselkoiselta, joten lopullisessa käännöksessä tähän kohtaan on lisätty viittoma HENKILÖ.

Tekemistäni käännöksistä löytyy myös Ingon mainitsemia poisjättöjä. Poisjätö tapahtui Kotiväylä -palvelun esitteessä kohdassa, jossa puhutaan asiakkaiden

kommunikointimenetelmistä. Suomenkielisessä esitteessä on mainittu Kotiväylän asiakkaiden olevan *kaikenikäisiä henkilöitä*. Tässä kohdassa käännöksestäni on jäänyt pois termit kaikenikäinen ja henkilö. Käännöksessä asiakkaisiin viitataan osoittamalla aiemmin paikannettuja asiakasryhmiä. Tämä poisjätto vaikuttaa semanttiseen informaatioon epätarkkuudellaan. *Henkilö* -termi korvautui asiakkaisiin osoituksella, mutta *kaikenikäiset* jäi käännöksestä kokonaan pois. Näin ollen viestin vastaanottaja ei saa samaa informaatiota kuin, mitä alkuperäisen viestin kirjoittaja on halunnut kertoa. Tämä poisjätto kuuluu Ingon määrittelemiin semanttisiin virheisiin. Semanttisista virheistä puhutaan silloin, kun yhteisten merkitysyksiköiden lukumäärä on pieni tai ne puuttuvat käännöksestä täysin (Ingo 1990, 295). Tässä kohtaa käännöstä yksi merkitysyksikkö on jäänyt puuttumaan kokonaan valmiista käännöksestä. Poisjätto muuttaa hieman viestin merkitystä.

Toinen selvä poisjätto on monikollisuus. Molemmissa suomenkielisissä esitteissä asiakasryhmistä puhuttaessa käytetään monikkoilmaisua. Vaikka suomalaisessa viittomakielessä perustavaa tutkimusta monikon muodostamisesta ei ole tehty, monikollisuuden voi ilmaista esimerkiksi toistamalla viittoman (Suvi.viittomat 2011). Käännöksessä monikollisuutta ei kuitenkaan ole. Käytän käännöksissä esimerkiksi viittomaa KUURO (568) ilman monikollista ilmaisua. Monikollisuus tulee kuitenkin esille edellisessä lauseessa, jossa käytän monikollisuutta kysyessäni, keitä Palvelukeskus Wäinölän asiakkaat ovat.

5.3 Käännöksen ekvivalenttisuus

Shuttleworthin ja Cowien (1997, 49) mukaan ekvivalenssilla tarkoitetaan lähtötekstin ja kohdetekstin yhdenmukaisuutta ja vastaavuutta. Lähtöteksti ja kohdetekstin olisi oltava mahdollisimman vastaavia keskenään.

Ekvivalenssi on jaettu muodolliseen ekvivalenssiin ja dynaamiseen ekvivalenssiin (Hytönen 2006, 67). Tässä opinnäytetyön produktiosuudessa on pyritty saavuttamaan muodollinen ekvivalenttisuus. Muodollinen ekvivalenssi tarkoittaa lähtötekstin ja kohdetekstin sekä muodon että sisällön vastaavuutta (Hytönen

2006, 67). Opinnäytetyössä pyrin säilyttämään lähtökielen ja kohdekielen semanttisen yhteyden, kuten aiemmin totesin. Samalla pyrin kopioimaan lähtökielen materiaalin muotoa mahdollisimman tarkasti. Esimerkiksi suomenkielisissä esitteissä käytetyt luettelointimenetelmät säilytin myös viittomakielisissä käännöksissä. Luvussa neljä esittelin Palvelukeskus Wäinölän tarjoamien palvelujen kääntämistä ja erilaisia käännösratkaisuja. Näistä vaihtoehdoista päädyin listapoijuttamiseen muodollisen ekvivalentin säilyttämisen ja kohdekielisen informaation selkeyden takia.

Jotta voisimme tarkastella kääntäjän onnistuneisuuden astetta, kääntäjän ratkaisut on suhteutettava lähtötekstiin. On tutkittava, milloin kääntäjä on noudattanut lähtötekstin rakennemallia ja milloin hän on siitä poikennut. Jos kääntäjä on noudattanut lähtötekstin rakennemallia, on tarkasteltava, onko hän noudattanut rakennemallia liian orjallisesti. Jos taas kääntäjä on poikennut rakennemallista, on mietittävä, onko kääntäjällä ollut todellista syytä tähän ratkaisuun. (Ingo 1990, 286.)

Käännöksen määritelmään kuuluu, että käännöksellä on aina suhde johonkin lähdetekstinä pidettyyn toiseen tekstiin. Näkemykset ovat vaihdelleet ajan mukaan siitä, millainen tämän suhteen pitäisi olla. (Stöckell 2007, 455.) Sekä lähdekielinen että käännetty kohdekielinen esitelmä pyrkivät tiedottamaan, joten tekstilaji on yksi lähde- ja kohdekielisten esitteiden suhteista. Lisäksi käännöksessä tavoitteenani oli säilyttämään esitteiden sisäinen koherenttius eli johdonmukaisuus. Koko käännösprosessin ajan tarkastelin esitteiden välistä ekvivalenttisuuden eli vastaavuuden säilymistä.

Kääntäjän on lopuksi tarkasteltava valmistuneita käännöksiä käännöskritiikin avulla. Chesterman asettaa käännöskritiikille neljä tarkastelukohdetta; käännöksen ja lähdetekstin välinen suhde, käännöksen ja kohdekielen välinen suhde, käännöksen ja lukijan välinen suhde sekä käännöksen ja kääntäjän tavoitteen välinen suhde (Stöckell 2007, 455). Balk (2002) toteaa, että käännöksen arvioijalla on käytettävissään molemmat tekstit; lähde- ja kohdetekstit ja hän arvioi niitä rinnakkain. Ihannetilanteessa arvioija lukee ensin lähdetekstin luoden siitä itselleen kuvan, jonka jälkeen hän vertaa sitä kohdekieliseen tekstiin. (Balk 2002, 95.) Opinnäytetyön produktiosuudessa syntyneiden käännösten arvioija-

na toimi kääntäjä itse. Koko käännösprosessin ajan olen käyttänyt apunani natiiveja informantteja laadun varmistamiseksi.

5.4 Laadun varmistaminen

Viittomakielelle kääntäminen poikkeaa puhutuille kielille kääntämisestä myös käännöksen tarkastamisen kannalta. Puhutuilla kielillä on kirjoitettu versio, jota on helppo tarkastaa erilaisilla käännösten oikolukuohjelmilla. Viittomakielille ei kuitenkaan ole tällaisia oikolukuohjelmia. Käytin apunani kuitenkin suomalaisen viittomakielen sanakirjoja, joista pystyin tarkastamaan viittomia sekä niiden oikeanlaisen artikuloinnin. Suomalaisen viittomakielen perussanakirja löytyy painetun version lisäksi myös Internetistä, jossa viittomat on viitottu videotokseiksi. Näin pystyin varmistamaan viittomien artikulointiin vaikuttavat osatekijät. Kuten luvussa 4.4 mainitsin, viittoma koostuu käsimuodosta, liikkeestä, paikasta, orientaatiosta ja ei-manuaalisista elementeistä (Jantunen 2003,28). Ei-manuaalisilla elementeillä tarkoitetaan ilmeitä, suun artikulointiin kuuluvia asentoja ja liikkeitä, silmien, pään ja koko vartalon liikkeitä (Rissanen 1990, 101).

Opinnäytetyön esitteiden lopullisten käännösten tarkastamisessa käytettiin apuna natiiveja kohdekielen käyttäjiä ikään kuin oikolukijoina. Koska olen opiskellut viisi vuotta kohdekieltä, suomalaista viittomakieltä, opinnäytetyön käännösten tarkastelemiseen halusin ottaa natiiveja viittomakielisiä henkilöitä. Natiivit informantit osaavat minua paremmin sanoa, mikä käännösratkaisuista toimii kohdekielellä eli suomalaisella viittomakielellä. Näin varmistin käännösten laadun kielellisestä näkökulmasta. Lisäksi käytin Suomalaisen viittomakielen perussanakirjaa (1998) apunani viittomien tarkastelemiseen.

Natiiveja informantteja käännöksiä tarkastelemassa oli yhteensä viisi, kuten aiemmissa luvuissa mainitsin. Lisäksi käytin käännösten informantteina kahta viittomakieltä hyvin osaava henkilöä, jotka käyttävät molempia kieliä jokapäiväisesti tai lähes jokapäiväisesti. Lähetin informanteille käännösversioita katsottavaksi ja kommentoitavaksi tai informanttien kanssa sovittiin yhteinen tapaaminen käännösratkaisujen tarkastelulle. Tapaamisissa paikalla oli kääntäjä ja yksi

informantti kerrallaan. Informanttien kommenttien pohjalta tein käännösratkaisuihin muutoksia ja korjailin niitä.

Koska käännösratkaisuja on kuitenkin monia, oli minun vastuullani tehdä viimeinen päätös käännösten suhteen. Päätös viimeisistä käännösratkaisuista minun oli tehtävä omien havaintojeni ja informanttien palauteiden pohjalta. Opinnäytetyön produktiosuudessa syntyneet käännökset ovat kuitenkin minun käännösratkaisujani, jotka olen tehnyt informanttien avustamana. Informanttien osuus oli käännösprosessissa antaa palautetta käännösten toimivuudesta kohdekielellä ja minulla oli lopullinen vastuu käännöksistä.

Ottaen huomioon edellä mainitut asiat, voin todeta käännöksien olevan laadukkaita. Laadun takaa kääntäjän eli minun pätevyyteni kääntää suomenkieleltä suomalaiselle viittomakielelle, jonka olen saanut viittomakielentulkin koulutuksesta, sekä informanttien käyttö koko käännösprosessissa. Käännökset ovat siis laadukkaista ja luotettavia.

6 DIGITAALISUUS JA SEN VAIKUTUS KÄÄNNÖSRATKAISUISSA

Tässä luvussa tarkastelen käännöksiä toisen tutkimuskysymyksen kannalta. Opinnäytetyön toisena tutkimuskysymyksenä tavoitteena oli selvittää, miten se, että valmis tuote on digitaaliseen muotoon tallennettu esite, vaikuttaa käännösratkaisuihin. Luvun alussa kerron teknisestä toteutuksesta ja valmiista tuotoksesta. Luvun loppu käsittelee digitaalisuuden vaikutusta käännöksiin.

Käännöksen kielellisen laadun lisäksi on siis huomioitava myös käännöksen ulkonäöllinen laatu, joka liittyy vahvasti digitaalisuuteen. Tässä opinnäytetyössä produktiosuudessa syntyvät käännökset viitoon suomalaisella viittomakielellä digitaaliseen muotoon DVD -levyille. Tallensin molemmat viittomakielelle käännetyt esitteet omille DVD -levyilleen. Näin ollen tehtäessä digitaalimuotoista DVD -tallennetta on huomioitava erilaisia laatu kriteerejä. On mietittävä esimerkiksi tallenteella esiintyvään henkilöön liittyviä asioita, kuten maskeerausta ja vaatetusta. Lisäksi on huomioita tekniikka eli kuvauspaikka, tausta ja äänentoisto. Kuten luvussa kaksi jo mainitsin, opinnäytetyön johdosta kävin kahdella tutustumiskäynnillä Yle Savon äänitysstudioon ja tarkastelin erilaisia laatuun vaikuttavia tekijöitä. Tarkastelin muun muassa viittojan taustalla olevaa kangasta; sen väriä ja materiaalia. Lisäksi tarkastelin viittojan vaatetusta, esimerkiksi millaisen paidan kanssa viittojan kädet näkyvät videolla. Esitteitä käännettäessä oli huomioitava myös valmiin tuotteen digitaalisuus ja sen vaikutukset käännösratkaisuihin ja käännösten kielelliseen laatuun.

6.1 Tekniikka ja visuaalisuus

Tekniikka tuo omat kriteerinsä hyvään laatuun. Tämän opinnäytetyön tuloksena syntyi kaksi digitaalista visuaalista tallennetta, joissa ei tarvitse huomioida äänentoistoa, vaan on keskityttävä kuvanlaatuun ja muihin visuaalisiin elementteihin. Teknisen laadun varmisti kuvauksissa käytetty tekniikka ja valaistus. Myös tilaaja oli otettava huomioon esitteiden teknisessä toteutuksessa. Tilaaja ei kuitenkaan puuttunut tekniseen toteutukseen millään tavalla. Tilaajan ainoa toive

teknisessä toteutuksessa ja visuaalisesta puolesta oli, että lopputuloksessa tärkeintä on selkeys (Vihanto 2011a). Näin ollen sain kuvaajan kanssa vapaat kädet tekniseen ja lopulliseen toteutukseen. Kuvaajana oli joensuulainen freelancer kuvaaja. Hänellä oli pieni kotistudio, jossa esitteiden kuvaus tapahtui. Kuvaaja hoiti koko teknisen toteutuksen kuvauksessa ja editoinnissa.

DVD -tallenteeseen tuli tekstitys perinteisemmän puhutun ääniraidan sijaan. Tekstitys noudattaa alkuperäisten suomenkielisten esitteiden tekstiä, enkä kääntäjänä ole halunnut tehdä siihen suurempia muutoksia. Pakolliset muutokset johtuvat lähinnä tehdyistä käännösratkaisuista. Esimerkiksi alkuperäisten tekstien lauseita olen käännöksen kautta yhdistänyt tai ne ovat vaihtaneet kappaleen sisällä paikkaa. Kuten aiemmin luvussa 6.2 mainitsin, Palvelukeskus Wäinölän esitteessä ensimmäisessä pienemmässä osiossa esitellään Palvelukeskus Wäinölä. Tässä kohdassa siirsin viimeisen lauseen kappaleen alkupuolelle tuomaan asiayhteydet selkeämmin esille. Nämä samat muutokset tein myös digitaaliseen esitteeseen tulleeeseen tekstitykseen. Tekstityksestä on hyötynyt kuuleville henkilöille ja henkilöille, jotka eivät osaa viittomakieltä. Tekstityksessä oli huomioitava muun muassa tekstin näkyvyys ja luettavuus. Teksti ei saa olla viittomisen edessä, mutta sen on selkeästi erotuttava taustasta ja viittojasta. Kuvaaja näytti minulle erilaisia ratkaisuja esimerkiksi tekstin sijoitteluun ja väliotsikoihin liittyen. Minä valitsin niistä parhaimmat vaihtoehdot. Valmiissa viittomakielisissä esitteissä teksti kulkee viittojan vasemmalla puolella alhaalta ylös samaa tahtia viittomisen kanssa. Tämän takia minun oli tärkeää saada viittomisyhtymäni harjoittelun avulla tasaiseksi, mutta pitää mielessä viittomakieleen kuuluvat tauot. Teksti on väriltään valkea, jotta se erottuu punaisesta taustasta.

Ääniraitana lopullisiin käännöksiin tuli taustamusiikki. Tekstiä ei luettu käännösten levyille ääneen, sillä esitteistä haluttiin tehdä kokonaan viittomakieliset. Näin ollen esitteissä on käytetty vain visuaalisia elementtejä, auditiivisten elementtien sijasta. Musiikki oli kuvaajan lisäämä tehoste, josta ei kuitenkaan oltu aiemmin sovittu. Keskusteltuani tilaajan kanssa, päädyimme pitämään musiikin, sillä se ei poista esitteistä mitään (Vihanto 2011b). Näin ollen valmiit esitteet poikkeavat hieman aiemmasta suunnitelmasta tehdä täysin viittomakieliset esitteet, jolloin ääntä ei viittomakielisiin esitteisiin olisi tullut.

Viittomakielisten käännösten kuvauksissa katsoin yhdessä kuvaajan kanssa parhaat mahdolliset puitteet kuvaukseen. Kuvaaja vastasi teknisestä toteutuksesta. Yleensä viitotuissa videoissa on käytetty sinistä tai vaaleaa taustaa. Käännösten taustaksi valitsin kuitenkin punaisen, sillä se toi hieman eloisuutta kuvaan ja lisäsi visuaalisuutta. Vaatetukseksi muutamista vaihtoehtoista valitsin mustan pitkähihaisen paidan. Mustan valitsin käsien näkyvyyden takia. Hihat nostin kyynärpään kohdille, jotta käteni näkyvät hyvin mustaa paitaa vasten. Lisäksi musta paita ja punainen tausta loivat keskenään hyvän kontrastin viittomiselle.

6.2. Kuvaus ja editointi

Molempien esitteiden käännösten ensimmäinen kuvaus tapahtui samana päivänä, 9.3.2011. Esitteiden kääntäjänä toimin myös esitteiden viittojana. Viittojan valintaan vaikutti se, että tiedän itse aiheen ja teidän tekemäni käännösratkaisut parhaiten. Lisäksi en halunnut tuoda opinnäytetyöhön enempää ulkopuolisia tekijöitä. Esitteiden kuvaajana oli tilaajan ennenkin käyttämä freelancer kuvaaja. Kuvaus tapahtui Joensuussa kuvaajan omassa kuvausstudioissa.

Esitteet kuvattiin pienemmissä osissa; Palvelukeskus Wäinölä -esite kuvattiin neljässä viitottavassa osassa ja Kotiväylä -esite kuudessa osassa. Osiin jakaminen noudatti käännösvaiheen osiin jakamista alkuperäisten pienempien otsikoiden mukaisesti. Osien lisäksi kuvattiin molempiin esitteisiin alkuun tulevat esittelyt, joissa sormitetaan esitteen nimi ja annetaan nimelle viittoma. Kuvaus kesti yhteensä noin kolme tuntia ja video-otoksia tuli jokaisesta osasta useita. Katsoin kaikki video-otokset tarkasti läpi ja niistä valitsin parhaimmat katsottavaksi informanteille. Tässä vaiheessa informanttien lukumäärä putosi kahteen, sillä kaikkia informatteja oli ajallisesti mahdotonta tavoittaa palautteen saamiseksi.

Informanteilta saadun palautteen ja omien huomioiden pohjalta osa video-otoksista päädyttiin kuvaamaan uudelleen. Uudelleen kuvaukseen vaikutti muun muassa viittojan epävarmuus joissakin kohdissa sekä viittomien epäselvyys.

Muotoiluvaiheen ja ensimmäisen kuvaksen väliin jäi vain muutama tunti aikaa harjoitella käännöksiä, joka näkyi videolla viittojan epävarmuutena ja paperiin vilkuiluna.

Uudelleen kuvauspäivä oli 2.4.2011. Kuvaus kesti noin kaksi tuntia ja jokaisesta osiosta tuli useita otoksia. Tämän jälkeen valitsin video-otoksista parhaimmat ja lähetin ne kahdelle informantille. Sain informanteilta hyväksynnän kuvatuille video-otoksille ja olin myös itse tyytyväinen. Tämän jälkeen viittomakielisten esitteiden editointi pääsi alkamaan. Editointi jäi tekniseltä osalta täysin kuvaajan vastuulle, minun keskittyessä esitteiden visuaaliseen puoleen. Kuvaaja laittoi aika-ajoin minulle editoituja otoksia katsottavaksi ja kommentoitavaksi. Kommentoin tekstityksen oikeinkirjoitusta ja visuaalista ulkonäköä. Kommenttieni pohjalta kuvaaja teki tarvittavat muutokset. Sain viimeiset versiot editoiduista viittomakielisistä esitteistä 27.4.2011. Samana päivänä kävin hakemassa DVD -levyille tallennetut viittomakieliset esitteet.

6.3 Kaksi levyä

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tuloksena tuotin viittomakieliset esitteet Palvelukeskus Wäinölästä ja Kotiväylä -palvelusta. Molemmat esitteet tallennettiin omille DVD -levyilleen, sillä niiden kohteet ja käyttäjät ovat erilaiset. Palvelukeskus Wäinölän esite tulee vain Palvelukeskus Wäinölän käyttöön. Kotiväylä -palvelun esite tulee jokaiseen Kuurojen Palvelusäätiön Palvelukeskukseen, joka tarjoaa Kotiväylä -palvelua. Erillisiin levyihin päädyin mietittäessäni esimerkiksi tilannetta, jossa yhteinen DVD lähetettäisiin Hämeenlinnassa toimivaan Palvelukeskus Sampolaan, joka on yksi Kuurojen Palvelusäätiön palvelukeskuksista. Palvelukeskus Sampolan henkilökunta ei halua esitellä Palvelukeskus Wäinölää, vaan pelkästään Kotiväylä -palvelua ja sen toimintaa. Näin ollen on parempi, että molemmat esitteet löytyvät erillisiltä DVD -levyiltä.

Vaikka esitteet ovat omilla DVD – levyillä, molemmat ovat Kuurojen Palvelusäätiön esitteitä. Ne on käännetty, kuvattu ja tallennettu samaan aikaan. Samanlaisuudesta johtuen niissä on huomattavissa hyvin paljon samankaltaisuutta

sekä kielellisessä näkökulmasta että tekniseltä toteutukselta. Molemmissa esitteissä on kielellisestä näkökulmasta noudatettu samanlaisia ratkaisuja. Esimerkiksi listapojittamista on käytetty molemmissa esitteissä hyvin paljon. Tekniseltä toteutukselta viittomakieliset esitteet ovat samanlaisia visuaalisuudeltaan. Esimerkiksi tausta, viittojan paita ja tekstitys ovat molemmissa valmiissa viittomakielisissä esitteissä samanlaiset. Tämä johtuu suurelta osalta siitä, että molemmat on tallennettu samaan aikaan, mutta myös se, että molemmat ovat Palvelusäätiön esitteitä, on vaikuttanut samankaltaisuuksiin.

6.4 Digitaalisuuden vaikutus käännökseen

Digitaalisuuden vaikutus näkyi vain yhdessä käännösratkaisussa. Tämä käännöksen kohta oli Palvelukeskus Wäinölän esitteessä kohdassa, jossa esitellään asiakkaiden mielipiteitä Palvelukeskus Wäinölästä. Muihin käännösratkaisuihin digitaalisuus ei vaikuttanut.

Käännösratkaisuissa oli huomioitava myös lopullisten esitteiden muoto. Kääntäessä kokeilin monia erilaisia ratkaisuja. Esimerkiksi Palvelukeskus Wäinölä – esitettä käännettäessä kokeilin kohtaan ”asiakkaiden ajatuksia Wäinölästä” tai aiemmin mainittuun kohtaan ”Wäinölä tarjoaa” muutamia erilaista käännösvaihtoehtoa. Kaikki nämä käännösvaihtoehdot viitoitin kameralle ja informanttien kommenttien avustuksella valitsin sopivimman. Käännösratkaisun valintaan vaikutti kielen toimivuuden ja oikeakielisyyden lisäksi myös käännöksen toimivuus videolla.

Palvelukeskus Wäinölän esitteessä haastavin kohta digitaalisen toteutuksen kannalta oli ”asiakkaiden ajatuksia Wäinölästä”. Kohdassa oli asiakkaiden mielipiteitä kirjoitettuna puhekupliin ja kuplat oli sijoitettu esitteeseen neljän kuplan ryhmittymäksi (liite 1). Käännettäessä tätä kohtaa suomalaiselle viittomakielelle mietin, kuinka kohdekielinen käännös sopii digitaaliseen ilmaisuun. Kielellisesti tämä kohta ei tuonut haastavuutta, vaan haastavuutta toi lähinnä alkuperäisen esitteen ilmaisumuoto ja sen säilyttäminen valmiissa käännöksessä. Käännöksen kannalta oli mietittävä, kuinka ilmaistaan että puhekuplia, eli mielipiteiden

sanoja, on neljä. Käänsin mielipiteet ensin kielellisestä näkökulmasta, jonka jälkeen keskityin mielipiteiden ilmaisuun lopullisessa viittomakielisessä esitteessä. Käännöksessä päädyin lisäämään jokaisen puhekuplan kohdalle suomalaisen viittomakielen käyttämän numeraalin ja viittoman AJATELLA (933). Näin ollen ensimmäisen asiakkaan mielipiteen eteen tulee numeraali YKSI ja viittoma AJATELLA (933), toisen eteen numeraali KAKSI ja viittoma AJATELLA (993) ja niin edelleen. Tämä ratkaisu selkeytti digitaaliseen muotoon tallennettujen käännösten visuaalista ilmettä. Valmiiseen esitteen tekstitykseen kohdassa on lisätty luettelo, jossa jokainen asukkaan ajatus on ilmaistu omassa kohdassaan.

7 POHDINTA

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyötäni kokonaisuutena sekä pohdin sen onnistumista ja luotettavuutta. Lopuksi tuon esille jatkotutkielman aiheita.

Opinnäytetyön tavoitteina oli kääntää suomenkieliset esitteet Palvelukeskus Wäinölästä sekä Kotiväylä -palvelusta suomalaiselle viittomakielelle ja tuottaa viittomakieliset esitteet digitaaliseen muotoon erillisille DVD -levyille. Lisäksi opinnäytetyössä pyrin saamaan vastaukset kahteen tutkimuskysymykseen; miten erilaiset kielelliset ratkaisut vaikuttavat suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle tehtävän käännöksen laatuun ja miten se, että valmis tuote on digitaaliseen muotoon tallennettu esite, vaikuttaa käännösratkaisuihin.

Opinnäytetyössä on käsitelty kahden esitteen kääntämistä suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle, jossa tilaajana on Kuurojen Palvelusätiön Palvelukeskus Wäinölä. Tekemiäni käännösratkaisuja ei voida yleistää koskemaan muita käännöksiä. Näistä voi kuitenkin olla hyötyä aloitettaessa käännöstyötä ja käännettäessä suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle ja tallettaessa käännöksiä digitaaliseen muotoon DVD -levyille.

Ennen varsinaisen käännösprosessin aloitusta, tutustuin erilaisiin käännösteorioihin. Koko käännösprosessin ajan peilasin jokaista vaihetta pääsääntöisesti Ingon käännösprosessien vaiheisiin. Näin sain selkeämmän kuvan siitä, mitä

käännösprosessi pitää kokonaisuudessaan sisällään. Vaikka alkuperäiset tekstit jaettiin pienempiin ja helpommin käsiteltäviin osiin, pidin esitteiden kokonaisuuden koko käännösprosessin ajan mielessäni. Koko ajan tarkastelin käännöksen kokonaisuutta ja käännöksen laatua. Tarkkailin laatua niin pienien osien kuin kokonaisuuden kannalta. Laadun varmistamiseksi käytin myös natiiveja informantteja.

Molempiin tutkimuskysymyksiin saatiin vastaus ja ne ovat nähtävissä opinnäytetyön raporttiosuudessa. Ensimmäiseen kysymykseen vastasin luvussa neljä kertomalla asioista, jotka vaikuttavat käännöksen laatuun. Seuraavassa kappaleessa käsittelen opinnäytetyön produktiosuudessa syntyneiden viittomakielisten käännösten laatua. Toiseen tutkimuskysymykseen sain vastauksen luvussa kuusi, jossa todettiin, ettei valmiin tuotteen digitaalinen muoto vaikuttanut käännösratkaisuihin kuin yhdessä esitteiden osan käännösratkaisussa, jossa haluttiin säilyttää alkuperäinen visuaalisuus.

Opinnäytetyön produktiosuudessa syntyneet viittomakieliset esitteet löytyvät opinnäytetyön takakannesta (liite 3 & liite 4). Niiden laatuun ja toteutukseen olen tyytyväinen. Käännöksistä osa kuvattiin uudelleen, sillä en ensin ollut niiden laatuun tyytyväinen. Itse en osallistunut viittomakielisten esitteiden tekniseen toteutukseen ja DVD -levyille tallentamiseen, vaan keskityin visuaaliseen puoleen. Viittomakieliset esitteiden toteutuksessa pyrin koko ajan toteuttamaan tilaajan toiveet.

7.1 Opinnäytetyön luotettavuus

Opinnäytetyö on onnistunut kokonaisuus. Tavoitteena oli kääntää suomenkielisiä suomalaiselle viittomakielelle kaksi esitettä ja tallentaa ne erillisille DVD -levyille. Tavoitteet saavutettiin aikataulun mukaisesti. Käännöksiä tehdessäni opin kääntämisestä paljon. Opin, että kääntäminen vie aikaa ja apuna on käytettävä natiiveja informantteja käännöksen laadun takaamiseksi. Toisen tutkimuskysymyksen myötä opin, kuinka viittomakieli käyttäytyy tallennettaessa viittomakielistä informaatiota digitaaliseen muotoon ja kuinka viittomien oikein artikulointi ja viittomisrytmi ovat tärkeitä laadun näkökulmasta. Opin myös, mitä

asioita kääntäjänä on huomioitava, jotta käännös toimii myös kohdekielellä. Esimerkiksi erilaisia taustoja on kokeiltava, jotta viittojan kädet varmasti näkyvät tai että tekstitys ei saa peittää viittojaa.

Kuten äsken mainitsin, opinnäytetyö valmistui aikataulussa. Käännökselle ja sen omaksumiselle olisin kuitenkin halunnut enemmän aikaa, jotta olisin saanut siitä sujuvamman. Lisäksi lähempi yhteistyö kuvaajan kanssa olisi voinut muuttaa valmiiden esitteiden ulkoasua ja tyyliä. Minun olisi pitänyt kertoa kuvaajalle vielä tarkemmin, mitä valmiilla esitteillä halutaan saavuttaa ja millaiset niiden tulisi olla. Minun olisi pitänyt esimerkiksi painottaa, ettei valmiisiin esitteisiin tule lainkaan ääntä, jolloin sen lisäämistä viittomakielisiin esitteisiin ei olisi tapahtunut. Nyt kuvaajalle jäi suhteellisen vapaat kädet valmiiden esitteiden teossa.

Raportissa olen esitellyt produktiosuuden etenemisen ja koko käännösprosessin. Olen käsitellyt erilaisia käännösratkaisuja ja niiden valintaan johtaneita asioita. Samankaltainen työ on toteutettavissa raporttini pohjalta. On kuitenkin muistettava, että jokainen kääntäjä ja käännettävä informaatio ovat erilaisia ja tässä opinnäytetyössä tehdyt ratkaisut ovat minun tekemiäni. Olen käyttänyt opinnäytetyössäni erilaisia lähteitä varsin laajasti ja olen käyttänyt viittomakielisiä informantteja. Olen myös pyrkinyt olemaan objektiivinen ratkaisuja tehdessäni. Näin ollen voidaan todeta, että tutkielmani on luotettava.

7.2 Jatkotutkimusaiheet

Koska opinnäytetyön tavoitteet saavutettiin, ei opinnäytetyöstä noussut suoraanaisesti jatkotutkielman aiheita. Jatkotutkimuksena voisi kuitenkin tehdä seurantatutkielman, kuinka tekemäni käännökset ovat vaikuttaneet tilaajaan ja heidän palveluidensa saatavuuteen. Onko käännöksistäni ollut hyötyä ja jos on niin mitä? Esimerkiksi voitaisiin tutkia, onko tilaaja saanut käännösten avulla lisää asiakkaita. Myös selvitys muiden palvelukeskusten halukkuudesta tuottaa viittomakielinen esite heidän toiminnastaan voisi olla yksi jatkotutkielman aihe.

Jos ajattelemme opinnäytetyöni yhteiskunnallista hyötyä, tutkielmassa voisi selvittää esimerkiksi viittomakielisten näkökulmaa viittomakielisiin materiaaleihin.

Koko maailma digitalisoituu koko ajan, joten tutkielmassa voisi esimerkiksi selvittää, millaisia viittomakielisiä materiaaleja viittomakieliset haluaisivat tuotettavan.

LÄHTEET

- Balk, Eero 2002. Mitä odotan käännöskritiikiltä? Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen(toim.) *Alussa oli käännös*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 95–106.
- Hassinen, Noora 2010. Esitteet ja sopimukset. Email paula.sorsa@luukku.com 27.09.2011.
- Hytönen, Niina 2006. Käännösteorioiden kirjo kääntäjän työvälineenä. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) *Käden käänteessä – Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. Keuruu: Oy Finn Lectura Ab, 66-83.
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi 2006. Käsitteet haltuun. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) *Käden käänteessä – Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. Keuruu: Oy Finn Lectura Ab, 17–25.
- Ikola, Osmo 1990. Suomen kirjakieli. Teoksessa Seija Aalto & Auli Hakulinen & Klaus Laalo & Pentti Leino & Anneli Lieko (toim.) *Kielestä kiinni*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 165-185.
- Ingo, Rune 1990. Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käännöstieteeseen. Juva: WSOY.
- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Tampere: Oy Finn Lectura Ab.
- Jänis, Marja 2008. Kääntämisen laatu. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen(toim.) *Alussa oli käännös*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 67–81.
- Koskinen, Kaisa 2007. Kääntäjän kaksoissiteet – kirjallisuuden kääntäjän rooli ja asema 2000-luvulla. Teoksessa H.K. Riikonen & Urpo Kovala & Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (toim.) *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 330-337.
- Kuurojen Liitto ry 1998. Suomalaisen viittomakielen perussanakirja. Helsinki: KL-Support Oy.
- Kuurojen Palvelusäätiö 2010a. Kuurojen Palvelusäätiö. 16.10.2010.
<http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/saatio/>
- Kuurojen Palvelusäätiö 2010b. Palvelukeskus Wäinölä. Viitattu 7.10.2010.
http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/palvelut/palvelukeskus_wainola/
- Kuurojen Palvelusäätiö 2010c. Viittomakielistä kotihoitoa. Viitattu 7.10.2010.
<http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/ohjelmat/kotivayla/>
- Käännöstoimisto 2011. Käännösten laatu. Viitattu 21.3.2011
<http://www.kaannostoimisto.fi/index.php/kaannosten-laatu>
- Lappalainen, Marita 2002. Käännetään suomeksi. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen(toim.) *Alussa oli käännös*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 189-202.
- Liddell, Scott K. 2003. Grammar, gesture and meaning in American sign language. Cambridge: Cambridge University Press.

- Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Pieksämäki: Finn Lectura, 9-32.
- Reiss, Katharina & Vermeer, Hans J. 1986. Mitä kääntäminen on. Helsinki: Gaudeamus.
- Rissanen, Terhi 1985. Viittomakielen perusrakenne. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rissanen, Terhi 1990. Viittomakielen perusrakenne (2. painos). Helsinki: Yliopistopaino.
- Shuttleworth, Mark & Cowie, Moira 1997. Dictionary of Translation Studies. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Stöckell, Päivi 2007. Käännöskritiikki tänään. Teoksessa H.K. Riikonen & Urpo Kovala & Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (toim.) Suomennoskirjallisuuden historia 2. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 452–458.
- Suvi.viittomat 2011. Muut hakutavat. Monikko. Viitattu 27.4.2011.
<http://suvi.viittomat.net/index.aspx?c=85;142>
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2002. Kääntäjän työ. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.) Alussa oli käännös. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 35–49.
- Vihanto, Pekka 2010. Muutama kysymys opinnäytetyöhöni liittyen. Email paula.sorsa@luukku.com 15.11.2010.
- Vihanto, Pekka 2011a. Opinnäytetyön visuaalinen puoli. Email paula.sorsa@luukku.com 18.2.2011.
- Vihanto, Pekka 2011b. Henkilökohtainen tiedonanto. 27.4.2011
- Vilkkä, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusyritys Tammi.

LIITTEET

Liite 1: Suomenkielinen esite Palvelukeskus Wäinölä

Joensuun Niinivaaralla sijaitseva Kuurojen palvelusäätiön palvelukeskus Wäinölä toimii vuonna 1990 valmistuneessa kerrostalossa, jossa on monipuoliset palvelutilat. Palvelukeskuksessa työskentelee viisi viittomakielentaitoista ohjaajaa. Wäinölä sijaitsee reilun kilometrin päässä Joensuun keskustasta.

WÄINÖLÄN ASIAKKAITA OVAT

- Kuurot
- Kuurosokeat
- Kuulonäkövammaiset
- Muut erityispalveluja asumisessaan tarvitsevat henkilöt

WÄINÖLÄ TARJOAA

- Yksilöllistä palveluasumista
- Asumiskokeilua ja asumisvalmennusta
- Sopeutumisvalmennusta
- Loma- ja virkistystoimintaa
- Päivätoimintaa viittomakielisessä ympäristössä
- Tukea ja ohjausta arkielämään liittyvissä asioissa
- Kotiväylä – viittomakielistä kotipalvelua ja kotisairaanhoidoa

ASIAKKAIDEN AJATUKSIA WÄINÖLÄSTÄ

Wäinölässä saa aina apua, kun sitä tarvitsee

On hyvä, kun Wäinölä on niin lähellä keskustaa

Olen tyytyväinen, kun Wäinölässä on muitakin kuuroja

Wäinölä on paras paikka!

Wäinölän toiminnan tavoitteena on asiakkaan mahdollisimman itsenäinen ja omatoiminen arjesta suoriutuminen. Jokaisella Wäinölän asukkaalla on mahdollisuus hallita elämäänsä ja osallistua yhteiseen toimintaan oman kiinnostuksensa mukaan. Wäinölässä on aktiivinen tukihenkilöverkosto, jonka toiminta painottuu iltoihin ja viikonloppuihin. Wäinölän asiakkaille pyritään tarjoamaan viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö, jossa on mahdollisuus virikkeelliseen vapaa-ajan käyttöön.

Liite 2: Suomenkielinen esite Kotiväylä – palvelu

Kotiväylä on viittomakielistä kotihoitoa ja päivätoimintaa. Palvelun avulla tuetaan kotona asumista ja sosiaalisia suhteita. Kotiväylä tarjoaa apua arkipäivän tilanteisiin. Kotiväylän työntekijät ovat viittomakielentaitoisia sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia.

KOTIVÄYLÄN ASIAKKAAT

- Kuurot
- Kuurosokeat
- Kuulonäkövammaiset
- Kuuroutuneet

Kotiväylän asiakkaita ovat kaikenikäiset henkilöt, jotka käyttävät viittomakieltä, viitottua suomen- tai ruotsinkieltä, sormiaakkosia, isokirjoitusta, pistekirjoitusta ja apuvälineisiin perustuvia kommunikaatiomenetelmiä. Asiakkaina voivat olla myös henkilöt, jotka ovat kuuroutuneet ja ovat opettelemassa uutta kommunikaatiomenetelmää.

KOTIVÄYLÄN TOIMINTA

Kotiväylän kotihoito

- sisältää viittomakielisen kotipalvelun ja kotisairaanhoidon
- tukee itsenäistä asumista ja vähentää laitoshoidon tarvetta

Kotiväylän palvelu perustuu asiakkaan tarpeisiin ja odotuksiin. Toiminnassa huomioidaan asiakkaan muuttuvat tilanteet. Kotiväylän keskeinen tavoite on palvelun yksilöllisyys ja joustavuus. Palvelua voi käyttää myös lyhytaikaisesti tai kerta-luontoisesti elämän eri tilanteissa, esim. kotoutumis- ja toipilasaikana sairaalasta pääsyn jälkeen.

Kotiväylän päivätoiminta

- virikkeellistä toimintaa
- terveyden edistämistä ja ylläpitoa
- tiedon saantia ja neuvontaa
- elinikäistä oppimista
- vertaistukea

Lisätietoa:

www.kuurojenpalvelusatio.fi

Kuurojen Palvelusäätiön alueelliset palvelukeskukset

LIITE 3: Kuurojen Palvelusäätiön Palvelukeskukset

PALVELUKESKUS AINOLA

Puotilan Metrokatu 4
00910 HELSINKI
puhelin (09) 5657 630
tekstipuhelin (09) 5657 6331
faksi (09) 5657 6320
palvelukeskus.ainola@kuurojenpalvelusaatio.fi

PALVELUKESKUS SAMPOLA

Brahenkatu 26
13100 HÄMEENLINNA
puhelin (03) 625 140
tekstipuhelin (03) 625 1412
faksi (03) 625 1421
palvelukeskus.sampola@kuurojenpalvelusaatio.fi

PALVELUKESKUS WÄINÖLÄ

Tonttulankatu 6 C
80200 JOENSUU
puhelin (013) 136 533
faksi (013) 313 931
palvelukeskus.wainola@kuurojenpalvelusaatio.fi

PALVELUKESKUS ÄVIK

Uudenmaankatu 228
05840 Hyvinkää
puhelin (019) 475 0700
faksi (019) 475 0729
palvelukeskus.avik@kuurojenpalvelusaatio.fi

PALVELUKESKUS METSOLA

Keljonkatu 40
40600 JYVÄSKYLÄ
puhelin (014) 311 1133
tekstipuhelin (014) 311 1502
faksi (014) 311 1144
palvelukeskus.metsola@kuurojenpalvelusaatio.fi

PALVELUKESKUS RUNOLA

Ratamotien ryhmäkoti
Tuulaakitie 2
90560 OULU
puhelin (08) 514 5500
faksi (08) 514 5550
palvelukeskus.runola@kuurojenpalvelusaatio.fi

PALVELUKESKUS SALMELA

Haankuja 4
20380 TURKU
puhelin (02) 284 4300
tekstipuhelin (02) 284 4303
faksi (02) 284 4310
palvelukeskus.salmela@kuurojenpalvelusaatio.fi

